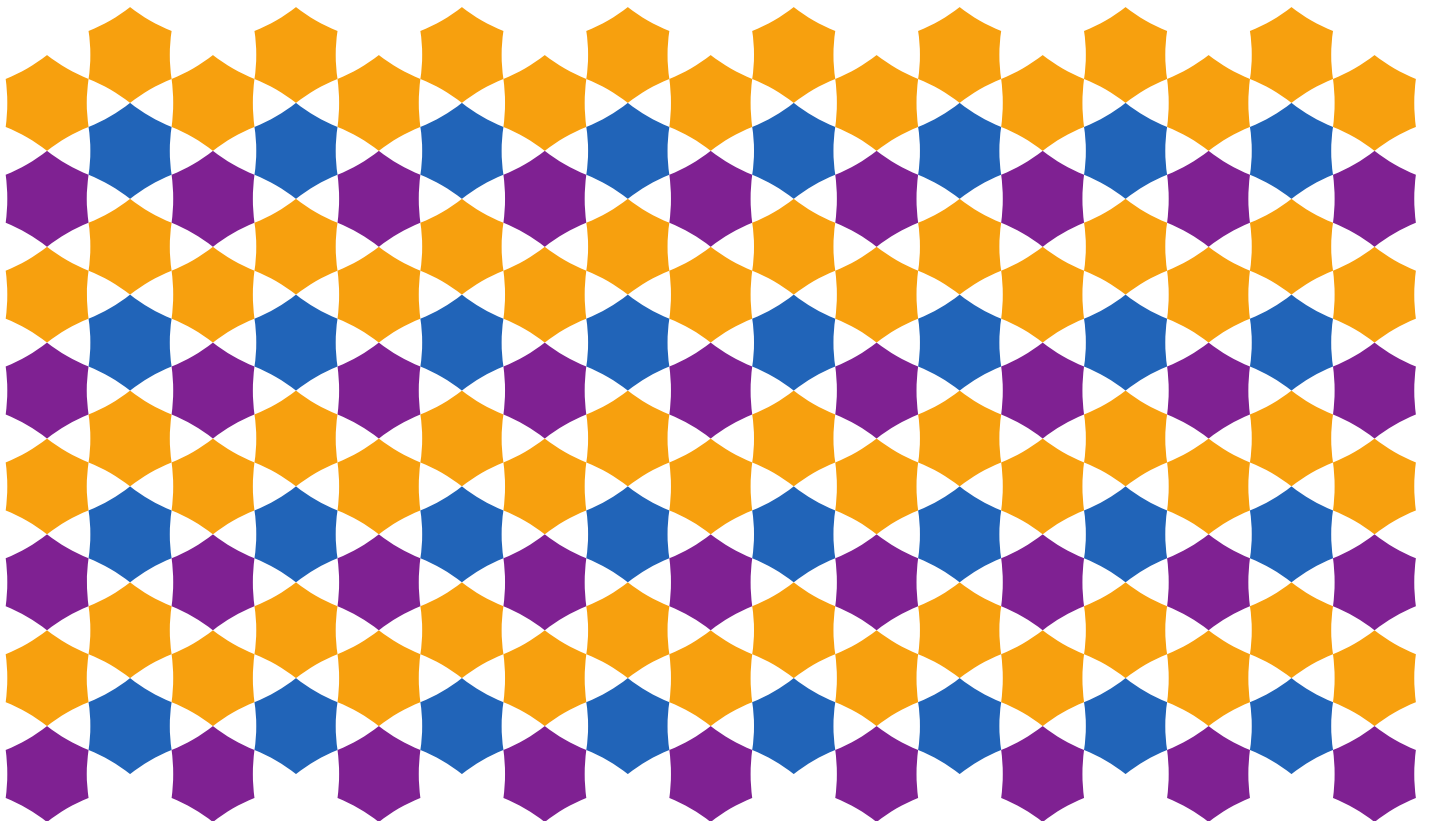

Tillsyn av regeltillämpningen på Sveriges lantbruksuniversitet

Rapport 2018:13

Tillsyn av regeltillämpningen på Sveriges lantbruksuniversitet.

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2018

Författare: Stefan Axelsson och Tanja Lindqvist

Universitetskanslersämbetet • Löjtnantsgatan 21 • Box 7703, 103 95 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Innehåll	3
Sammanfattning.....	4
Inledning	7
Tillgodosäkande	8
Bakgrund	8
Underlaget från lärosätet.....	8
Lärosätets svar	9
Studentkårens svar	9
Universitetskanslersämbetets bedömning	10
Studentinflytande	12
Bakgrund	12
Underlaget från lärosätet.....	12
Lärosätets svar	13
Studentkårens svar	14
Universitetskanslersämbetets bedömning	15
Kurs- och utbildningsplaner.....	19
Bakgrund	19
Underlaget från lärosätet.....	19
Lärosätets svar	20
Studentkårens svar	21
Universitetskanslersämbetets bedömning	21
Kursvärderingar	24
Bakgrund	24
Underlaget från lärosätet.....	24
Lärosätets svar	25
Studentkårens svar	27
Universitetskanslersämbetets bedömning	27
Anställning av personal	33
Bakgrund	33
Underlaget från lärosätet.....	33
Lärosätets svar	34
Studentkårens svar	34

Universitetskanslersämbetets bedömning	35
Överklagande och klagomål	39
Bakgrund	39
Underlaget från lärosätet.....	39
Lärosätets svar	40
Studentkårens svar	40
Universitetskanslersämbetets bedömning	41

Sammanfattning

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) utövar tillsyn över universitet och högskolor och ansvarar för kvalitetssäkring av högre utbildning och forskning. Inom ramen för tillsynsuppgiften granskar UKÄ de rättsliga frågor som berörs i Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG). Denna form av lärosätetillsyn koordineras med de lärosätessgranskningar som genomförs inom ramen för UKÄ:s kvalitetssäkringsuppgift. De områden som har granskats utifrån bland annat reglerna i högskoleförfattningarna är tillgodoräknande, studentinflytande, kurs- och utbildningsplaner, kursvärderingar, anställning av personal samt överklagande och klagomål.

Tillgodoräknande

UKÄ har granskat hur Sveriges lantbruksuniversitet säkerställer att handläggningen av tillgodoräknandeärenden sker på ett rättssäkert och likvärdigt sätt. Universitetet har i styrdokumentet *Tillgodoräknandeordning för utbildning på grund- och avancerad nivå* regler som syftar till att säkerställa en enhetlig och rättssäker handläggning av ärenden om tillgodoräknande, men UKÄ noterar att de i vissa hänseenden avviker från gällande rätt. UKÄ konstaterar också att studentkåren har framfört synpunkter gällande informationen om tillgodoräknande. De ärenden om tillgodoräknande som UKÄ har granskat innehåller inte några avslagsbeslut, varför några överklagande-hänvisningar inte fanns att granska. Granskningen visar att handläggningstiden i flertalet av de granskade ärendena får anses uppfylla kraven på snabb handläggning, men att handläggningstiden framstår som något lång i två av ärendena. UKÄ konstaterar även att ett av ärendena har avslutats utan att det har utmynnat i något formellt beslut. Vidare saknades dokumentation i ett av ärendena då endast beslutet samt mailkonversation fanns att tillgå.

Studentinflytande

Studenterna har rätt att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation. UKÄ bedömer att universitetet har förutsättningar för att säkerställa studentinflytande genom medverkan i beredande eller beslutande organ. UKÄ rekommenderar dock universitetet att träffa en överenskommelse med studentkåren om vilka organ som studenterna ska vara representerade i och hur detta ska genomföras. UKÄ konstaterar även att studentkåren har uppgett att de ofta får gehör för sina åsikter men att det händer att studentinflytandet inte fungerar lika väl i praktiken, t.ex. beträffande beslut som bereds och fattas under sommarmånaderna. UKÄ anser därför att det finns anledning för universitetet att ta ställning till hur sådana brister kan åtgärdas.

UKÄ konstaterar vidare att universitetet har riktlinjer för studentinflytande när en enda person fattar beslut och att det i dem framhålls att skyldigheten att samråda med studenterna gäller även när enskild tjänsteman är den som beslutar. UKÄ noterar dock att kårerna upplever att de har relativt liten insyn i denna process och att de påpekar att de när det gäller den här typen av beslut oftast blir upplysta i efterhand om att ett beslut har fattats. UKÄ anser därför att det finns anledning för universitetet att se över denna fråga tillsammans med kårerna I ett av de ärenden som UKÄ har granskat

avseende beslut som har fattats av en person bedömer UKÄ också att kravet på information eller samråd inför beslut inte är uppfyllt.

I ett annat granskat ärende som avsåg ett beslut om examinatorer konstaterar UKÄ att dokumentation saknas om information lämnats och om samråd skett med studentrepresentant. UKÄ har inte tidigare haft anledning att ta ställning till den närmare omfattningen av studenternas rätt att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation. Ämbetet anser att denna bedömning bör göras utifrån ett bredare underlag och avser därför att utreda frågan vidare i annat sammanhang för att ge fler lärosäten samt studentorganisationer möjlighet att lämna synpunkter. UKÄ uttalar sig därför inte vidare om det aktuella beslutet.

Kurs- och utbildningsplaner

Kurs- och utbildningsplaner hör till de främsta styrdokument som lärosätena har. Planerna är viktiga i såväl pedagogiskt som rättsligt hänseende. Mot denna bakgrund har ett antal kurs- och utbildningsplaner granskats. Samtliga av dessa planer innehåller de uppgifter som krävs enligt högskoleförordningen.

Det finns inte några regler för när kurs- och utbildningsplaner ska vara beslutade, men utgångspunkten är att planerna ska beslutas och finnas tillgängliga i god tid innan utbildningen startar. UKÄ har vid sin granskning utgått från att kursplaner för fristående kurser och utbildningsplaner för program bör vara fastställda och tillgängliga för studenten senast den dag som den fristående kursen eller programmet öppnar för anmälan. Vad gäller kurser som ingår i program kan behov dock finnas av att revidera kursplanen för de kurser som ingår i programmet, t.ex. avseende kursinnehåll och kurslitteratur. UKÄ anser mot denna bakgrund att det som huvudregel bör vara möjligt att fastställa en revidering av detta slag senast åtta veckor innan kursstart. Vissa andra revideringar kan dock behöva fastställas och göras tillgänglig för studenterna tidigare än åtta veckor innan kursstart. UKÄ konstaterar att det av samtliga av de utbildningsplaner och kursplaner som ämbetet har granskat, framgår att de har fastställts i god tid innan utbildningen startat. I samtliga granskade planer anges även när de börjar gälla eller när ändringen av dem börjar gälla.

Kursvärderingar

Lärosätet ska anordna kursvärderingar och sammanställa dem. Lärosätet ska även informera om resultaten och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna. Resultaten ska också vara tillgängliga för studenterna.

UKÄ bedömer att universitetet har regler för att tillse att kursvärderingar genomförs och sammanställs. Utifrån vad som framgår av stickprovsgranskningen kan det enligt UKÄ dock ifrågasättas om redovisningarna är tillräckliga för att anses utgöra ett resultat av kursvärderingarna. Vidare framgår det inte av det underlag som universitetet har kommit in med att information om eventuella beslut om åtgärder görs tillgängliga för studenterna. Underlaget visar inte heller att informationen om resultatet av kursvärderingarna görs tillgängligt för nya studenter på kurser.

Det är positivt att universitetet har kunnat exemplifiera att synpunkter som studenterna har lämnat vid genomförda kursvärderingar har lett till förbättringar av vissa kursers innehåll och utformning.

Anställning av personal

I ESG anges att rättvisa och transparenta processer ska finnas vid rekrytering av personal. UKÄ har granskat om anställningsärendena har utannonserats och om man anslagit besluten. Dessutom har UKÄ granskat om kvinnor och män är jämställt representerade bland dem som berett ärendena och bland sakkunniga.

UKÄ har granskat universitetets anställningsordning och konstaterar att den innehåller viss information, bl.a. anges att ett beslut kan överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. Däremot saknas information avseende hur myndigheten ska informera om lediga anställningar och om hur beslut om anställning ska lämnas. UKÄ konstaterar vidare att det finns information om jämställd representation i förslagsgruppen och bland sakkunniga. Relevanta bestämmelser i högskoleförordningen anges också korrekt. I ett av de granskade stickprovsärendena bedömer UKÄ att det inte har framkommit sådana särskilda skäl att anställningen inte behövde utlysas. UKÄ konstaterar vidare att universitetet informerat om beslut om anställning i de två ärendena där det var aktuellt. Utifrån genomförda stickprov har frågan om jämställd representation inte varit aktuell.

Överklagande och klagomål

För att den klagande ska kunna ta tillvara rätten att få saken prövad i högre instans är det viktigt att lärosätena hanterar överklaganden rätt och lämnar korrekt information. Även beträffande beslut som inte får överklagas är det viktigt att lärosätena hanterar eventuella klagomål på ett korrekt sätt. I ESG:s riktlinjer anges bland annat att det ska finnas lämpliga rutiner för att hantera klagomål från studenterna.

Universitetet har dokument som tar upp hur överklaganden från studenter ska hanteras. Ämbetet noterar dock att dokumentet är ofullständigt när det gäller att ange vilka beslut som kan överklagas till andra instanser än Överklagandenämnden för högskolan, ÖNH. Vidare har universitetet inkommit med exempel på olika överklagandehänvisningar. UKÄ har ett flertal synpunkter på innehållet i dessa exempel i förhållande till reglerna i förvaltningslagen.

För den sökande är det viktigt att få sitt överklagande prövat av överinstansen så fort som möjligt. UKÄ har därför stickprovvis granskat universitetets överklagandehänvisningar och handläggningstider för överlämnande av ärenden till ÖNH. UKÄ har ett flertal synpunkter på innehållet i de granskade överklagandehänvisningarna i förhållande till reglerna i förvaltningslagen. UKÄ konstaterar även att överklagandehänvisningar saknas i två av ärendena. Det har vidare kommit fram att handläggningstiden i tre av ärendena har överstigit en vecka. UKÄ konstaterar också att det i tre av ärendena av utdragen ur ärendehanteringssystemet inte framgår vid vilken tidpunkt överklagandena har överlämnats till ÖNH.

UKÄ ser positivt på att universitetet har dokument som innehåller information till studenterna om hur de ska förfara om de är missnöjda med utbildningen eller något annat förhållande.

Åtgärder

UKÄ har i rapporten markerat de uttalanden som bör föranleda åtgärder av lärosätet (understruken text).

Inledning

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har till uppgift att utöva tillsyn över universitet och högskolor. Det innebär att ämbetet granskar lärosätenas rättstillämpning. UKÄ ansvarar även för kvalitetssäkring av högskoleutbildning bland annat genom granskning av lärosätenas kvalitetssäkringsarbete. Det nationella kvalitetssäkringssystemet bygger bland annat på *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning* (ESG). Av dessa standarder och riktlinjer framgår att den externa kvalitetsgranskningen ska beakta kraven i det juridiska ramverk där lärosätena verkar.

I ESG finns ett antal områden som berör frågor som regleras i de svenska högskoleförfattningarna och den svenska förvaltningslagen. För att lärosätena ska kunna bedriva sin verksamhet med hög kvalitet är det grundläggande att de följer tillämpliga regler. UKÄ granskar därför de rättsliga frågor som berörs i ESG inom ramen för tillsynsverksamheten. Denna form av tillsyn benämns lärosätetillsyn. Lärosätetillsynen koordineras med de lärosätetsgranskningar som genomförs inom ramen för UKÄ:s kvalitetssäkringsuppgift.

I denna rapport redovisas UKÄ:s granskning av Sveriges lantbruksuniversitet. De områden som granskats är tillgodoräknande, studentinflytande, kurs- och utbildningsplaner, kursvärderingar, anställning av personal samt överklagande och klagomål.

UKÄ skickade den 22 maj 2018 en remiss till lärosätet. Underlaget från lärosätet kom in den 20 augusti 2018. Efter begäran från UKÄ kom lärosätet in med vissa kompletterande uppgifter. UKÄ erbjöd också studentkårerna att lämna ett skriftligt underlag om lärosätets tillämpning av de aktuella reglerna. Studentkårerna har lämnat synpunkter.

UKÄ har remitterat ett utkast av rapporten till lärosätet för att ge lärosätet möjlighet att korrigera faktafel och rätta till eventuella missförstånd. Universitetet har inkommit med synpunkter på utkastet.

UKÄ:s rapporter från lärosätetillsynen publiceras på ämbetets webbplats, www.uka.se.

Tillgodoräknande

Bakgrund

Om en student vid en högskola i Sverige har gått igenom viss högskoleutbildning med godkänt resultat, har studenten rätt att tillgodoräkna sig detta för högskoleutbildning vid en annan högskola. Detta gäller dock inte om det finns en väsentlig skillnad mellan utbildningarna. Detta anges i 6 kap. 6 § första stycket högskoleförordningen (1993:100) (HF).

En student har rätt att tillgodoräkna sig annan utbildning än den som avses i 6 §, om de kunskaper och färdigheter som studenten åberopar är av en sådan beskaffenhet och har en sådan omfattning att de i huvudsak svarar mot den utbildning för vilken de är avsedda att tillgodoräknas. En student får även tillgodoräknas motsvarande kunskaper och färdigheter som har förvärvats i yrkesverksamhet. Det framgår av 6 kap. 7 § HF.

Beslut om tillgodoräknande av utbildning eller yrkesverksamhet får överklagas till Överklagandenämnden för högskolan (12 kap. 2 § 4 HF).

I ESG standard 1.4 anges att lärosätena på ett konsekvent sätt ska tillämpa fördefinierade och publicerade regler om bl.a. erkännande. I riktlinjerna till denna standard anges följande:

”Rättvist erkännande av examina för högre utbildning, studieperioder och reell kompetens, inklusive erkännande av icke-formellt och informellt lärande, är grundläggande komponenter för att säkerställa studenternas progression i sina studier och samtidigt främja rörligheten.

Ändamålsenliga processer är beroende av att lärosätets praxis för erkännande är i linje med principerna i Lissabonkonventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen samarbete med andra lärosäten, kvalitetssäkringsorgan och det nationella ENIC/NARIC-centret i syfte att säkerställa att erkännande görs på ett likvärdigt sätt i hela landet.”

Underlaget från lärosätet

Rättssäker och likvärdig handläggning av tillgodoräknandeärenden
UKÄ har bett lärosätet att redogöra för hur lärosätet säkerställer att handläggningen av tillgodoräknandeärenden sker på ett rättssäkert och likvärdigt sätt inom lärosätet. Ämbetet har även bett lärosätet att bifoga eventuella styrdokument.

Stickprov

UKÄ har upplyst lärosätet om att ämbetet avser att stickprovsvis undersöka beslutsmotiveringar, handläggningstider och överklagandehänvisningar i ett antal tillgodoräknandeärenden.

Ämbetet har bitt lärosätet att bifoga en lista över samtliga beslut i ärenden om tillgodoräknande som fattats under perioden 1 januari – 30 januari 2018.

UKÄ har valt ut tio ärenden från listan och bitt lärosätet att bifoga ansökan, beslut och överklagandehänvisning för respektive ärende. Ämbetet har även bitt lärosätet att ange handläggningstid och bifoga utdrag från ärendehanteringssystemet för respektive ärende.

Lärosätets svar

SLU har uppgett att under sensvåren 2018 har det slutförts ett omfattande arbete med att samla ihop och uppdatera regler, riktlinjer, policys och styrdokument till en nätbaserad Utbildningshandbok. Målgruppen är såväl studenter som de som arbetar med utbildningsrelaterade frågor på olika håll i organisationen. SLU har vidare hänvisat till styrdokumentet *Tillgodoräknandeordning för utbildning på grund- och avancerad nivå* (fastställd den 7 september 2016). Dokumentet nås via Utbildningshandboken, kap. 14. Tillgodoräknande är ett exempel på ärende som diskuteras i SLU:s nätverk för utbildningsadministratörer.

UKÄ konstaterar att det i SLU:s tillgodoräknandeordning anges att beslut om tillgodoräknande av både svensk och utländsk utbildning i en **yrkesexamen** fattas av handläggare vid aktuell fakultet. Handläggaren inhämtar yttrande från berörd programstudierektor och yttrandet utgör underlag för beslut. Beslut om tillgodoräknande av utländsk utbildning i en **generell examen** vid SLU fattas av handläggare vid aktuell fakultet. Handläggaren inhämtar yttrande från ämnesföreträdare (kan vara programstudierektor) om ämnes- och nivåspecifisering krävs och yttrandet utgör underlag för beslut. Beslut om tillgodoräknande **av del av kurs** fattas av den lärare som är examinator på kursen (gäller både generell och yrkesexamen).

I tillgodoräknandeordningen anges att metodiken för bedömningar i samband med tillgodoräknande följer Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF), SUHF:s rekommendationer om tillgodoräknande av utländsk högskoleutbildning i grundutbildningen (2000-03-24 Dnr 27/99). Bilaga 1 SUHF:s rekommendationer.

SLU har även uppgett som information till UKÄ att i övergången maj/juni 2018 övergick SLU till nya Ladok. Vissa beslut kom därför först att expedieras efter att tillgodoräknandet var inlagt i nya Ladok, vilket kunde ta ett par veckor då behörighet till nya systemet dröjde. Överklagandeinformation i de fall där beslutet inte följer ansökan finns i SLU:s tillgodoräknandeordning (avsnitt 5).

Studentkårens svar

SLU:s samlade studentkårer (SLUSS) har uppgett att de inte anser sig vara tillräckligt insatta för att avgöra om SLU:s tillgodoräknandeförfaranden följer europeisk standard och svensk lag. Däremot har de fått in synpunkter från kårer som anser att informationen om tillgodoräknanden är otydlig och ibland motsägelsefull, vilket orsakar osäkerhet hos studenterna och leder till att ärenden drar ut på tiden och att studenterna riskerar att inte få ut sin examen i tid.

Universitetskanslersämbetets bedömning

Rättssäker och likvärdig handläggning av tillgodoräknandeärenden

UKÄ konstaterar att SLU genom styrdokumentet *Tillgodoräknandeordning för utbildning på grund- och avancerad nivå* har regler som syftar till att säkerställa en enhetlig och rättssäker handläggning av ärenden om tillgodoräknande, men noterar dock att de i vissa hänseenden avviker från gällande rätt.

Ämbetet noterar att det i tillgodoräknandeordningen avsnitt 4 anges att studenten ska ansöka om tillgodoräknande genom avsedd blankett på studentwebben. UKÄ har visserligen inget att erinra mot att universitetet tillhandahåller särskilda blanketter vid ansökningar om tillgodoräknande. Universitetet saknar dock bemyndigande att bestämma hur en ansökan om tillgodoräknande ska anhängiggöras och kan således inte uppställa som krav att en student använder universitetets blankett vid sådana ansökningar. En lösning kan vara att SLU anger att blanketten *bör* användas.

UKÄ utgår från att SLU justerar dokumentet så att informationen i tillgodoräknandeordningen motsvarar vad som gäller i detta hänseende.

Slutligen konstaterar UKÄ att studentkåreerna har framfört en del synpunkter vad gäller informationen om tillgodoräknande. UKÄ anser att SLU lämpligen borde se över frågan tillsammans med kåreerna.

Stickprov

UKÄ har granskat 10 utvalda ärenden om tillgodoräknande. I ett av ärendena drog sökanden tillbaka sin ansökan. I ett annat ärende behövde sökanden enligt information inte ansöka om speciellt tillgodoräknande utan SLU tillämpar ett generellt tillgodoräknande för den aktuella kursen. Övriga åtta ärenden bifölls helt.

Beslutsmotiveringar

Ett beslut varigenom en myndighet avgör ett ärende ska enligt 20 § första stycket förvaltningslagen (1986:223), i lydelsen som var gällande före den 1 juli 2018 (FL), innehålla de skäl som har bestämt utgången, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Skälen får enligt 20 § första stycket 1 FL dock utelämnas helt eller delvis om beslutet inte går någon part emot.

UKÄ har inte granskat några avslagsbeslut vad gäller tillgodoräknanden. UKÄ konstaterar dock att det i SLU:s överklagandehänvisning (som återfinns som bilaga till tillgodoräknandeordningen) saknas hänvisningar till tillämpliga rättsregler. UKÄ vill i detta sammanhang framhäva att den nya förvaltningslagen som trädde i kraft den 1 juli 2018 ställer krav på att beslutet som huvudregel ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som tillämpats.

UKÄ noterar att ett av ärendena inte har utmynnat i något beslut (Itv 2018-179). Av ärendet framgår att det kommit in en ansökan om tillgodoräknande till universitetet och att SLU därefter informerat sökanden om att tillgodoräknande inte behöver göras då det för den aktuella kursen tillämpas ett generellt tillgodoräknande. UKÄ vill påminna om att när en ansökan om tillgodoräknande kommer in till ett lärosäte inleds ett ärende som bör avslutas med någon form av dokumenterat beslut. UKÄ utgår från

att SLU vidtar åtgärder för att säkerställa att beslut fattas i samtliga ärenden om tillgodoräkande.

Handläggningstider

Varje ärende där någon enskild är part ska enligt 7 § FL handläggas så enkelt, snabbt och billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts. Vad dessa krav på handläggningen mer konkret innebär är dock inte närmare reglerat. En bedömning får därför göras i varje enskilt fall av om kraven enligt bestämmelsen är uppfyllda. Vid denna bedömning får ärendenas karaktär beaktas, exempelvis kan ett tillgodoräkande-ärende som kräver en mer omfattande utredning motivera en längre handläggningstid.

SLU har angett handläggningstiden för respektive ärende. UKÄ noterar att SLU har i sin tillgodoräkandeordning angett att SLU:s handläggning av tillgodoräkande utgår ifrån förvaltningslagen (1986:223) och ska vara snabb och enkel.

UKÄ konstaterar att handläggningstiden för sex av ärendena understiger två månader, vilket ämbetet anser är positivt. I två av ärendena var handläggningstiden 10,5 veckor, vilket framstår som en något för lång handläggningstid. UKÄ utreder dock inte om det finns godtagbara förklaringar till handläggningstiden i dessa ärenden.

Vidare saknades dokumentation i ett av ärendena (ua 2018-713), då endast beslutet fanns att tillgå samt mailkonversation. UKÄ utgår från att lärosätet ser över sina rutiner.

Överklagandehänvisningar

UKÄ konstaterar att det bland stickproven inte fanns några avslag och därför behövdes inga överklagandehänvisningar.

Studentinflytande

Bakgrund

Kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenterna. Studenterna ska ha rätt att utöva inflytande över utbildningen vid högskolorna. Högskolorna ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Detta framgår av 1 kap. 4 och 4 a §§ högskolelagen (1992:1434) (HL).

Studenterna har rätt att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation (2 kap. 7 § HL). Om beslut kräver en bedömning av uppläggning, genomförande av eller kvalitet i utbildningen, eller om beslut kräver en bedömning av organisation av eller kvalitet i forskningen, ska besluten fattas av personer med vetenskaplig eller konstnärlig kompetens. Om sådana bedömningar ska göras av en grupp personer ska majoriteten av personerna i gruppen ha vetenskaplig eller konstnärlig kompetens. Styrelsen får dock besluta att en sådan majoritet inte behövs om det finns särskilda skäl. Det framgår av 2 kap. 6 § HL.

Av 2 kap. 14 § högskoleförordningen (1993:100) (HF), framgår följande om studentrepresentation. Om beslut ska fattas eller beredning genomföras av en enda person ska information lämnas till och samråd ske med en studentrepresentant i god tid före beslutet eller slutförandet av beredningen. Om beslut fattas av en grupp av personer enligt vad som anges i 2 kap. 6 § HL har studenterna rätt att vara representerade med minst tre ledamöter. Antalet studentrepresentanter i en sådan grupp får dock vara färre om det finns särskilda skäl med hänsyn till det totala antalet ledamöter i gruppen. I övrigt beslutar en högskola själv om sådan rätt till representation för studenterna som avses i 2 kap. 7 § HL.

Av ESG standard 1.2 framgår bland annat att lärosätena ska ha processer för utformning och inrättande av utbildningar. Bland riktlinjerna för standarden nämns att utbildningarna ska utformas i dialog med studenterna och att när de inrättas ska en formell process följas.

Utbildningarna ska granskas och revideras regelbundet i dialog med studenter och andra intressenter. Det framgår av riktlinjerna för standard 1.9 som handlar om kontinuerlig uppföljning och regelbunden granskning av utbildningarna.

Underlaget från lärosätet

UKÄ har bett lärosätet att besvara ett antal frågor om studentinflytande.

A. Studentinflytande genom medverkan i beredande och beslutande organ

A.1 Hur säkerställer lärosätet att reglerna om studentrepresentation följs? Har lärosätet fastlagda principer, riktlinjer eller liknande dokument för hur studentinflytandet ska förverkligas på alla nivåer inom lärosätet? Bifoga i så fall dokumentet.

A.2 Har lärosätet och studentkåren kommit överens om i vilka organ som studenterna ska vara representerade? Bifoga i så fall överenskommelsen. Om en sådan överenskommelse saknas, bifoga en lista över samtliga beredande och beslutande organ som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation.

A.3 Finns det organ där studenterna inte är representerade (och där beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation)? Om så är fallet ange vilka dessa organ är och anledningen till att studenterna inte är representerade i dem.

B. Studentinflytande när en enda person bereder eller fattar beslut

Hur säkerställer lärosätet att denna regel följs? Har lärosätet fastlagda principer, riktlinjer eller liknande dokument som gör klart för personalen hur den ska gå till väga för att informera och samråda med studentrepresentanter i god tid? Bifoga i så fall dokumentet.

Stickprov

UKÄ har också upplyst lärosätet om att ämbetet kommer att granska lärosätets åtgärder för att säkerställa studentinflytandet när beslut fattas eller beredning genomförs av en enda person.

UKÄ har upplyst lärosätet om att granskningen kommer att göras genom att UKÄ stickprovsvis väljer ut ett antal beslut och ställer frågor till lärosätet. Ämbetet har bitt lärosätet att bifoga en lista över samtliga beslut som fattats av prefekter alternativt programstudierektor under perioden 1 januari 2018 – 30 juni 2018.

UKÄ har valt ut fyra ärenden (två ärenden fattade av prefekt och två ärenden fattade av programstudierektor) och bitt lärosätet att bifoga dokumentation i respektive ärende som visar hur lärosätet säkerställt studentinflytandet. Om sådan dokumentation skulle saknas har UKÄ bitt lärosätet att ange anledningen till det. För det fall information och samråd med studentrepresentant inte har skett enligt 2 kap. 14 § HF i ärendena, har UKÄ bitt lärosätet att ange anledningen till det.

Lärosätets svar

SLU har länkat till bl.a. följande dokument:

- ”Styrelsens delegationsordning”: Organisation och ansvarsfördelning avseende styrelsen för SLU och organ som är direkt underställda denna (dnr 2018.1.1.1-561)
- ”Rektors delegationsordning”: Organisation och ansvarsfördelning avseende rektor vid SLU och organ som är direkt underställda rektor (dnr 2017.1.1.1-4669)
- ”Administrationens delegationsordning”: Organisation och ansvarsfördelning inom universitetsadministration (dnr 2017.1.1.1-3680).
- Utbildningshandbok (dnr SLU.ua.2018.1.1.1-2343).

Universitetet har anfört i huvudsak följande.

Studentinflytande genom medverkan i beredande och beslutande organ

Studentrepresentationen framgår av SLU:s delegationsordningar. I dessa beskrivs sammansättning, ansvar och befogenheter för SLU:s alla beslutande organ. SLU har även en policy för studentinflytande (Utbildningshandboken, kap. 3.14).

Det finns organ där inte studenterna är representerade, men det är i huvudsak sådana som inte har någon koppling till utbildningarna. Ofta är de relaterade till verksamheten fortlöpande miljöanalys (Foma) eller så är det kommittéer som samordnar ärenden rörande ett visst forskningsområde (t.ex. remissvar) eller som utgör kontaktyta gentemot samhället inom området. Typiska exempel är fakulteten för Veterinär och husdjursvetenskaps (VH-fakulteten) kommittéer för olika djurslag som är kontaktytor för olika intressenter och samordnar SLU:s hållning och agerande. SLU får ofta remisser i sin egenskap av sektorsuniversitet från expertmyndigheter såsom Jordbruksverket, SMHI, Havs- och vattenmyndigheten, Skogsvårdsstyrelsen, etc. Studenterna sitter inte heller med i stipendienämnder.

Studentinflytande när en enda person bereder eller fattar beslut

Listan över beslut som fattats av prefekter är kort. Prefekternas befogenheter framgår av rektorns delegationsordning. I anvisningarna för UKÄ:s tillsyn refereras till studentinflytande i samband med beslut som fattas av enskild tjänsteman. För SLU gäller att detta är mest relevant för programstudierektorer. På SLU:s medarbetarwebb och i utbildningshandboken finns angivet vilket ansvar som åligger en programstudierektor. En lista över programstudierektorerna finns även tillgängligt för studenterna på studentwebben. Programstudierektorernas beslut dokumenteras av fakultetskanslierna.

Stickprov

Universitetet har kommit in med de begärda stickproven.

Studentkårens svar

Kårerna upplever att de ofta får gehör för sina åsikter, att de blir lyssnade på och att deras representation värdesätts. Däremot händer det att studentinflytandet inte fungerar lika väl i praktiken som i teorin. Ett exempel på detta är beslut som bereds eller fattas under sommarmånaderna (juni – augusti) när de flesta studenterna inte finns tillgängliga på campus. Ett annat exempel är beslutsunderlag som kommer ut för sent, och att det i allmänhet är relativt kort tid mellan det att möteshandlingar skickas ut och att mötet hålls. För lite tid till förberedelser försvårar möjligheten för de studenter som har studiebevakningsuppdrag vid sidan av sina heltidsstudier att hinna sätta sig in i en fråga tillräckligt väl för att kunna ta del i diskussioner, föra välgrundade resonemang och ta ställning i olika frågor. Dessutom är tillräckligt med tid en förutsättning för att studentrepresentanter ska hinna förankra sina ståndpunkter hos de studenter de representerar.

Vidare är det svårt för studentkåren att själva hålla sig uppdaterade om nya kommittéer, arbetsgrupper och råd som startas upp. Det gör att de tvingas förlita sig på att SLU tar sitt ansvar att upplysa och bjuda in kåren till de organ som beslutar om eller bereder ärenden som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation. Det händer att studentkåren upptäcker att det saknas studentrepresentation i exempelvis tillfälliga projekt- eller referensgrupper. När kåren har påpekat detta har de som regel dock genast blivit erbjudna att skicka studentrepresentanter.

När det gäller beslut som bereds och fattas av en enda person upplever SLUSS och kåren att de har relativt liten insyn i denna process. Oftast när det gäller den här typen av beslut blir de upplysta i efterhand om att ett beslut har fattats. Det har varit svårt för studenterna att göra en bedömning av vilka ärenden som kan anses ha betydelse för utbildningen och studenternas situation och vilka som inte har det.

Därmed anser kårerna att det också är svårt att uttala sig om i vilken grad de blir inkluderade i sådana beslut.

SLUSS anser att SLU, genom sitt system för studentinflytande och sitt stöd till studentkårerna, generellt verkar för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen (enligt vad som anges i 1 kap. 4 § HL). Däremot anser SLUSS att universitetet borde ta ett större ansvar när det gäller att få studenterna att svara på kursvärderingarna, som utgör ett viktigt verktyg för studentinflytande. Studentkårerna arbetar på olika sätt för att få fler studenter att svara på kursvärderingen, men det är inte rimligt att de ska behöva dra hela lasset i det arbetet. SLUSS efterfrågar därför en tydlig strategi med en åtgärdsplan som ska ge en ökad svarsfrekvens på kursvärderingarna, samt någon form av påföljd för kursledare som inte följer de anvisningar som finns.

Universitetskanslersämbetets bedömning

Studentinflytande genom medverkan i beredande och beslutande organ

Studenterna har rätt att vara representerade i alla beslutande och beredande organ inom ett lärosäte, om organets verksamhet har betydelse för utbildningen och studenternas situation. För att säkerställa de bästa förutsättningarna för studentinflytande bör lärosätena ha fastlagda principer för hur inflytandet ska förverkligas på alla nivåer inom lärosätet. Detta anges i propositionen *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande*.¹

Universitetet har svarat att man har delegationsordningar vilka beskriver sammansättning, ansvar och befogenheter för SLU:s alla beslutande organ. Av dokumenten framgår även studentrepresentationen. SLU har även en policy för studentinflytande som anges i utbildningshandboken. Efter genomgång av dokumenten bedömer UKÄ att universitetet har förutsättningar för att säkerställa att reglerna om studentrepresentation följs på alla nivåer i enlighet med vad som uttalas i propositionen *Frihet och inflytande – kårobligatoriets avskaffande*. UKÄ rekommenderar dock lärosätet att träffa en överenskommelse med studentkåren om vilka organ som studenterna ska vara representerade i och hur detta ska genomföras.

I propositionen Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan anges att studenterna bör ha rätt att vara representerade i beredande organ av stadigvarande natur och alltid i beredande organ och utredande organ av större betydelse för studenterna som exempelvis ledningsgrupper, översynsgrupper och utredningar. I propositionen anges också att även frågor om till exempel budget, resurser och administration är av stor betydelse för utbildningen och studenternas situation.²

Rätten till representation ska gälla alla beslut och all beredning som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation, och inte bara vid sådant beslutsfattande som omfattas av kravet på vetenskaplig eller konstnärlig kompetens. Detta anges i propositionen *En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor*. Vidare betonar regeringen att det bör vara naturligt för ett lärosäte att inte låta rätten till

1 Prop. 2008/09:154 s. 41.

2 Prop. 1999/2000:28 s. 28–29.

deltagande i en grupp vara avhängig av vilka frågor som behandlas i gruppen vid olika tillfällen.³

I SLU:s utbildningshandbok angående studentinflytande, avsnitt 3.14 om formella inflytandet genom representation i SLU:s organ, anges bl.a. följande. Studenter har rätt att bli lyssnade på och studenternas åsikter ska vara viktiga underlag för beslut i frågor som har med utbildningen att göra. Utbildningen är till för studenterna men inte bara de studenter som går utbildningen just nu. Universitetet har ansvar för att morgondagens studenter får en utbildning av högsta kvalitet, och ska ta hänsyn till förväntningar och krav som kan vara motstridiga. Om universitetet fattar beslut som inte stämmer överens med studenternas åsikt, är det i sig inte ett tecken på avsaknad av studentinflytande. Universitetet ska underlätta för studentrepresentanter att fullgöra de uppdrag inom kåren som har studiebevakande syfte. Det kan ske antingen parallellt med studierna eller genom beviljande av studieuppehåll för mer omfattande uppdrag.

I utbildningshandboken anges vidare att utgångspunkten är att ärenden handläggs och bereds så att studenterna kan involveras i god tid innan beslut. I normalfallet ska berörda studentrepresentanter få tillgång till relevanta underlag fem vardagar innan beslut. Komplexa ärenden kräver längre framförhållning än enkla och rutinartade. Vid akuta ärenden kan kortare framförhållning vara nödvändig. Sammanträden i beslutande organ med ledamöter utsedda av studenterna hålls i normalfallet inte under sommarterminen.

UKÄ konstaterar att studentkårerna uppgett att de ofta får gehör för sina åsikter, att de blir lyssnade på och att deras representation värdesätts. UKÄ ser positivt på det. UKÄ noterar dock även att kårerna anfört att det händer att studentinflytandet inte fungerar lika väl i praktiken som i teorin. Kårerna tar upp som exempel på detta dels beslut som bereds eller fattas under sommarmånaderna när de flesta studenterna inte finns tillgängliga på campus och dels beslutsunderlag som kommer ut för sent och att det i allmänhet är relativt kort tid mellan det att möteshandlingar skickas ut och att mötet hålls. UKÄ anser därför att det finns anledning för SLU att ta ställning till hur sådana brister kan åtgärdas.

Studentinflytande när en enda person bereder eller fattar beslut

Högskoleförfattningarnas bestämmelser ger även studentrepresentanterna rätt till information och samråd när en person vid lärosätet bereder eller fattar beslut som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation. Syftet med regeln om samråd med studentrepresentanter är att garantera studenternas inflytande när ärenden inte hanteras i någon grupp, utan bereds eller beslutas av en ensam befattningshavare. Det är ledningarna för lärosätena som ansvarar för att de har rutiner för hur samrådet med studentrepresentanter ska gå till i sådana fall. UKÄ anser att lärosätena i samverkan med studentkårerna bör ta fram rutiner eller riktlinjer för att säkerställa att även enskilda befattningshavare samråder med studentrepresentanter i god tid före slutförandet av beredningen eller före beslutet. Om det finns utrymme för anteckningar om samråd på lärosätenas beslutsblanketter är risken mindre för att samrådet glöms bort.⁴

³ Prop. 2009/10:149 s. 39.

⁴ Högskolans regler i praktiken – erfarenheter från Högskoleverkets tillsynsbesök 1998–2012 s. 11.

UKÄ konstaterar att SLU har riktlinjer för studentinflytande när en enda person fattar beslut. I utbildningshandboken avsnitt 3.14 finns en policy beträffande studentinflytande. UKÄ noterar att i policyn anges att skyldigheten att samråda med studenterna gäller även när en enskild tjänsteman är den som beslutar.

I policyn anges vidare att utgångspunkten är att ärenden handläggs och bereds så att studenterna kan involveras i god tid. I normalfallet ska berörda studentrepresentanter få tillgång till relevanta underlag fem vardagar innan slutförandet av beredningen. Komplexa ärenden kräver längre framförhållning än enkla och rutinartade. Vid akuta frågor kan kortare framförhållning vara nödvändig. Sammanträden i beslutande organ med ledamöter utsedda av studenterna hålls i normalfallet inte under sommarterminen.

UKÄ konstaterar som ovan angetts att det i policyn framhålls att skyldigheten att samråda med studenterna gäller även när en enskild tjänsteman är den som beslutar. UKÄ noterar dock att kårerna upplever att de har relativt liten insyn i denna process. De påpekar att oftast när det gäller den här typen av beslut blir de upplysta i efterhand om att ett beslut har fattats. De anser att det har varit svårt för studenterna att göra en bedömning av vilka ärenden som kan anses ha betydelse för utbildningen och studenternas situation och vilka som inte har det. Därmed anser kårerna att det också är svårt att uttala sig om i vilken grad de blir inkluderade i sådana beslut. UKÄ anser därför att det finns anledning för universitetet att tillsammans med kårerna se över denna fråga.

Stickprov

Av de fyra stickprov som SLU har lämnat in har universitetet kommenterat att ett av ärendena (dnr Ltv 2018-190) där en programstudierektor fattat beslut gällde en enskild student, varför studentinflytande/samråd med studentrepresentant inte var aktuellt.

I ett av ärendena (dnr SLU Ltv 2018.1.1.1-171) framgår av mailkonversation att studentrepresentant tillfrågats innan beslut. I det underlag som SLU har bifogat konstaterar en anställd vid SLU till en annan anställd vid SLU att studentrepresentanten sagt okej till förslaget. Underlaget är dock inte tillräckligt för att UKÄ ska kunna bedöma om kravet på information eller samråd inför beslut enligt 2 kap. 14 § andra stycket HF är uppfyllt.

I ett fall (dnr SLU Ltv 2018.1.1.1-91) har universitetet anfört följande. Vad gäller det ärendet – beslut om att avsätta medel för forskarutbildningsinsatser under 2013 - hade ett motsvarande ärende varit diskuterat i fakultetens forskarutbildningsnämnd, där doktorander är representerade, maj 2013. Ärendet avslogs, varefter tf prefekten tog beslutet på institutionsnivå maj 2013 efter diskussion i den interimistiska ledningsgruppen (vakant doktorandplats). På grund av eftersatt diarieföring blev beslutet diariefört under 2018. UKÄ anser att ärendet gäller en fråga som är av betydelse för utbildningen. UKÄ bedömer att det inte kan anses ha framkommit att kravet på information eller samråd inför beslut enligt 2 kap. 14 § andra stycket HF är uppfyllt i detta fall. UKÄ utgår från att SLU vidtar åtgärder för att liknande felaktigheter inte ska upprepas.

Det sista ärendet (dnr SLU seksko 2018.1.1.1-27) avsåg ett prefektbeslut om examinatorer. UKÄ konstaterar att dokumentation saknas om information lämnats och samråd skett med studentrepresentant och universitetet har heller inte närmare kommenterat ärendet. UKÄ har inte tidigare haft anledning att ta ställning till den

närmare omfattningen av studenternas rätt att vara representerade när beslut fattas eller beredning sker som har betydelse för utbildningen eller studenternas situation enligt 2 kap. 7 § HL och 2 kap. 14 § andra stycket HF. Ämbetet anser att denna bedömning bör göras utifrån ett bredare underlag och avser därför att utreda frågan vidare i annat sammanhang för att ge fler lärosäten samt studentorganisationer möjlighet att lämna synpunkter. UKÄ uttalar sig därför inte vidare om det aktuella beslutet.

Kurs- och utbildningsplaner

Bakgrund

All utbildning på grundnivå och avancerad nivå ska bedrivas i form av kurser. Kurser får sammanföras till utbildningsprogram. För varje kurs ska det finnas en kursplan och i den ska följande anges: kursens nivå, antal högskolepoäng, mål, krav på särskild behörighet, formerna för bedömning av studenternas prestationer och övriga föreskrifter som behövs. För ett utbildningsprogram ska det finnas en utbildningsplan. I utbildningsplanen ska anges vilka kurser som programmet omfattar, kraven på särskild behörighet och övriga föreskrifter som behövs. Det framgår av 6 kap. 13–17 §§ högskoleförordningen (1993:100) (HF).

Före den 1 januari 2011 innehöll högskoleförordningen mer detaljerade krav på innehållet i kurs- och utbildningsplanerna. Planerna skulle utöver nuvarande krav även ange bland annat när planen eller en ändring av den skulle börja gälla och de övergångsbestämmelser som behövdes.

Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) fastställde med anledning av avregleringen 2011 rekommendationer om bland annat innehållet i kurs- och utbildningsplaner för sina medlemmar, REK 2011:1, dnr 10/118. De uppgifter som högskolorna tidigare varit skyldiga att skriva in i sina kurs- och utbildningsplaner rekommenderade SUHF även borde ingå i planerna efter förordningsändringen.

Kursplaner och utbildningsplaner är grundläggande styrdokument för ett lärosäte och viktiga i såväl pedagogiskt som rättsligt hänseende.

De regler som anges i kurs- och utbildningsplaner är föreskrifter i den mening som avses i 8 kap. regeringsformen. Reglerna i planerna är alltså av samma karaktär som lagar beslutade av riksdagen och förordningar beslutade av regeringen. Det innebär att reglerna är bindande, gäller generellt och måste följas av såväl lärosätens personal som studenter.

I ESG standard 1.2 om utformning och inrättande av utbildningar anges bland annat att lärosätena ska ha processer för utformningen och inrättandet av utbildningar. Den examen som en utbildning leder till ska vara tydligt specificerad. Av riktlinjerna till standarden framgår bland annat att utbildningarna ska innehålla uppgifter om studenternas förväntade arbetsinsats, till exempel uttryckt i ECTS.

Underlaget från lärosätet

UKÄ har bitt lärosätet att besvara ett antal frågor om kurs- och utbildningsplaner.

1. Har lärosätet beslutat om egna regler för vad kurs- och utbildningsplaner ska innehålla utöver vad som anges i högskoleförordningen? Bifoga i så fall dessa regler.
2. Hur har beslut om fastställande av kurs- och utbildningsplaner delegerats inom lärosätet? Bifoga arbetsordningen.
3. Hur säkerställer lärosätets ledning att kursplaner och utbildningsplaner innehåller de uppgifter som anges i högskoleförordningen och eventuella lokala regler?

UKÄ har upplyst lärosätet om att granskningen kommer att göras genom att UKÄ stickprovsvis väljer ut ett antal kurser och program för att undersöka hur lärosätet följer bestämmelserna om kurs- och utbildningsplaner för de utvalda kurserna och programmen. Lärosätet ombads att bifoga listor över samtliga kurser som genomfördes vårterminen 2018 och samtliga utbildningsprogram där studenter antogs under vårterminen 2018.

Utifrån lärosätets listor har UKÄ valt ut tio kurser och fem program.

UKÄ har upplyst om att granskningen kommer att avse att

- planerna har fastställts i god tid innan utbildningen startar
- tidpunkt för ikraftträdande anges i planerna
- planerna innehåller det som anges i HF och eventuella lokala regler
- det går att utläsa av utbildningsplanen vilken examen utbildningen leder till
- examinationsformerna regleras tydligt i kursplanerna.

Lärosätets svar

Universitetet har i remissvaret länkat dels till dokumentet Utbildningshandboken Test 3 (senast ändrad den 29 augusti 2018), dels till en länk som innehåller universitetets delegationsordningar, vilka utgörs av

- Organisation och ansvarsfördelning för SLU:s styrelse och organ som är direkt underställda styrelsen,
- Organisation och ansvarsfördelning för SLU:s rektor samt befattningshavare och organ som är direkt underställda rektor,
- Organisation och ansvarsfördelning inom universitetsadministrationen,
- Delegationsordning för fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap vid Sveriges lantbruksuniversitet,
- Organisation och ansvarsfördelning inom fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap,
- Organisation och ansvarsfördelning inom fakulteten för skogsvetenskap samt - Organisation och ansvarsfördelning inom fakulteten för veterinärmedicin och husdjursvetenskap).

Universitetet har under ett allmänt inledande avsnitt uppgett i huvudsak följande.

För att nå effektivitet, rättssäkerhet och för att hålla ihop utbildningsrelaterade rutiner och funktioner som är spridda över hela landet där studentantalet är förhållandevis litet, blir det nödvändigt att kontinuerligt se över rutiner och sträva efter att hitta sätt att harmonisera och effektivisera. SLU-interna nätverk finns därför för flera av de funktioner som finns på fler än en fakultet och eller ort. Dessa nätverk är i flera fall svaret på frågan om hur SLU säkerställer olika administrativa rutiner.

Ett viktigt led i att säkerställa olika rutiner är även att definiera och tydliggöra vem som har ansvaret för dem. I SLU:s delegationsordningar finns ansvarsfördelningen beskriven för flera organ och viktiga funktioner.

Under sensvåren 2018 slutfördes ett omfattande arbete med att samla ihop och uppdatera regler, riktlinjer, policys och styrdokument till en nätbaserad Utbildningshandbok. Via den återfinns flera av de dokument som efterfrågas.

Målgruppen är såväl studenter som de som arbetar med utbildningsrelaterade frågor på olika håll i organisationen.

Universitetet har gällande kurs- och utbildningsplaner tillagt bl.a. följande.

Riktlinjer och mallar för kurs- och utbildningsplaner finns fastställda. Se utbildningshandboken; kap 6 för kursplaner och kap 12 för utbildningsplaner.

Ansvar för kurs- och utbildningsplaner beskrivs i utbildningshandboken och framgår av universitetets beslutade delegationsordningar.

Utformningen av kurs- och utbildningsplaner diskuteras fortlöpande såväl i nätverket för utbildningsadministratörer som i beslutande organ på olika nivåer.

Studentkårens svar

SLU:s samlade studentkårer (SLUSS) uppfattning är att SLU har ett fungerande system för utformning och fastställande av kurs- och utbildningsplaner. Däremot är SLUSS kritisk till hur krav på särskild behörighet i form av förkunskapskrav används i kursplanerna. Många av studenterna känner sig låsta av alltför rigorösa och specifika förkunskapskrav på kurser, samtidigt som nivån på kurserna ofta är för låg som ett resultat av ojämna studentgrupper och en anpassning till de studenter som har lägst förkunskaper. SLUSS upplever att SLU ibland använder förkunskapskraven som ett verktyg för att lotsa programstudenterna genom ett program på ett visst sätt, snarare än som ett sätt att säkerställa att alla studenter har förutsättningar att klara kursen för att därmed kunna garantera en viss lägstanivå. Detta gäller i synnerhet de samhällsvetenskapliga programmen. SLUSS är därför tveksamma till om SLU verkligen följer bestämmelserna i högskoleförordningen som anger att ”de krav på särskild behörighet som ställs ska vara helt nödvändiga för att studenten ska kunna tillgodogöra sig utbildningen” (7 kap 8§, HF).

Universitetskanslersämbetets bedömning

Lärosätet har kommit in med de begärda tio kursplanerna och de fem utbildningsplanerna. När det gäller utbildningsplanerna har universitetet kommit in med fem utbildningsplaner där studenterna antogs under höstterminen 2017 i stället för vårterminen 2018, detta eftersom att universitetet inte har några program med antagning under våren 2018.

Planerna har fastställts i god tid innan utbildningen startat

Regler i kursplaner och utbildningsplaner syftar bland annat till att informera om vad som gäller för en kurs respektive ett program. Av högskoleförordningen framgår att kraven på särskild behörighet ska anges i kurs- och utbildningsplaner. Utgångspunkten är därför att kursplaner och utbildningsplaner ska beslutas och finnas tillgängliga i god tid innan utbildningen startar, men några regler för när planerna ska vara beslutade finns inte.

För att få ett bredare underlag vid bedömningen av om kurs- och utbildningsplaner är beslutade och finns tillgängliga i god tid innan utbildningen startar har UKÄ skickat en remiss till samtliga universitet och högskolor med statlig huvudman samt till Sveriges förenade studentkårer (SFS). UKÄ har därefter redogjort för sitt ställningstagande i en tillsynspromemoria (reg.nr 32-00481-17). I promemorian framgår att UKÄ anser att kursplaner för fristående kurser och utbildningsplaner för program bör vara fastställda och tillgängliga för studenterna senast den dag som den fristående

kursen eller programmet öppnar för anmälan. Vad gäller kurser som ingår i ett program har några remissinstanser påpekat att utbildningsprogram ofta sträcker sig över flera år och att det därför i vissa situationer kan finnas behov av att revidera kursplanen för de kurser som ingår i programmet. Vissa remissinstanser har egna riktlinjer om att kursplaner för kurser inom program ska vara fastställda senast två månader innan kursstart, en synpunkt som även framförts av *Myndigheten för tillgängliga medier*. UKÄ anser att viss flexibilitet bör kunna medges vad gäller t.ex. kursinnehåll och kurslitteratur för kurser inom program, om det av kvalitetsskäl konstateras ett behov av revidering av kursen. UKÄ anser mot denna bakgrund att det bör vara möjligt att fastställa revideringar av detta slag senast åtta veckor innan kursstart. Även beträffande kurser inom ett program kan det dock vara aktuellt att beakta de rättssäkerhetsaspekter som gör sig gällande i frågor om behörighet och urval till kurserna. Detta talar för att revideringar av kursplanernas föreskrifter i sådana frågor kan behöva fastställas och göras tillgängliga för studenterna tidigare än åtta veckor innan kursstart. Vad som då kan anses som en lämplig tidpunkt beror bland annat på när på året kursen startar, varför frågan om god tid innan kursstart får avgöras från fall till fall.

UKÄ har granskat om kurs- och utbildningsplanerna har fastställts i god tid. Vid granskningen har ämbetet utgått från det fastställsedatum, alternativt datum för revidering, som anges i kurs- och utbildningsplanen och bedömningen har skett i förhållande till antagningen till vårterminen 2018 (kursplaner) och höstterminen 2017 (utbildningsplaner).

UKÄ konstaterar att det av de utbildningsplaner och kursplaner som ämbetet har granskat, framgår att de har fastställts i god tid.

Tidpunkt för när planerna börjar att gälla

UKÄ instämmer i SUHF:s rekommendationer om att det i kurs- och utbildningsplaner bör anges när planen eller ändringen av den börjar gälla, såsom det tidigare också krävdes enligt HF (före den 1 januari 2011). UKÄ konstaterar att i de kurs- och utbildningsplaner som granskats anges när planerna börjar gälla.

Planerna innehåller det som anges i högskoleförordningen och eventuella lokala regler

I en kursplan ska anges kursens nivå, antal högskolepoäng, mål, krav på särskild behörighet, formerna för bedömning av studenternas prestationer och de övriga föreskrifter som behövs. Det framgår av 6 kap. 15 § HF.

UKÄ konstaterar att kursplanerna innehåller det som krävs enligt 6 kap. 15 § HF. UKÄ noterar att studentkåren haft vissa synpunkter på de krav på särskild behörighet i form av förkunskapskrav som uppställs för kurserna. UKÄ har vid sin granskning av stickproven inte haft skäl att invända mot behörighetskraven.

I utbildningsplanen ska anges de kurser som programmet omfattar, kraven på särskild behörighet och de övriga föreskrifter som behövs. Det framgår av 6 kap. 17 § HF.

UKÄ finner att utbildningsplanerna innehåller det som krävs enligt 6 kap. 17 § HF.

UKÄ konstaterar också att kurs- och utbildningsplanernas innehåll följer högskolans lokala regler och att de lokala reglerna i stort motsvarar SUHF:s rekommendationer.

Det går att utläsa av utbildningsplanen vilken examen utbildningen leder till

Enligt 6 kap. 17 § HF ska det i utbildningsplanen anges de övriga föreskrifter som behövs. I ESG standard 1.2 om utformning och inrättade av utbildningar anges bland annat att den examen som en utbildning leder till ska vara specificerad.

UKÄ konstaterar att det i samtliga granskade utbildningsplaner anges vilken examen utbildningen leder till. Det stämmer överens med det som anges i ESG:s standard och kravet i högskoleförordningen på att det i utbildningsplanen ska anges de övriga föreskrifter som behövs.

Examinationsformerna ska regleras tydligt i kursplanerna

Enligt 6 kap. 15 § HF ska formerna för bedömningen av studenternas prestationer anges i kursplanen. Regler i kursplaner om bland annat examinationsform utgör grunden för examinatorns myndighetsutövning, när hon eller han fattar beslut om betyg. Reglerna har också till syfte att informera studenten om vad som gäller för en särskild kurs. Mot denna bakgrund är det viktigt att kursplanens regler om examinationsformer är tydliga.

UKÄ har granskat examinationsformerna i de utvalda kursplanerna och bedömer att de uppfyller kravet i högskoleförordningen om att formerna för att bedöma studenternas prestationer ska anges i kursplanerna.

Kursvärderingar

Bakgrund

Kvalitetsarbetet är en gemensam angelägenhet för högskolornas personal och studenter. Högskolorna ska verka för att studenterna tar en aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Det framgår bland annat av 1 kap. 4 och 4 a §§ högskolelagen (1992:1434) (HL).

Lärosätet ska ge de studenter som deltar i eller har avslutat en kurs en möjlighet att framföra sina erfarenheter av och synpunkter på kursen genom en kursvärdering som anordnas av lärosätet. Lärosätet ska sammanställa kursvärderingarna samt informera om resultaten och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna. Resultaten ska hållas tillgängliga för studenterna. Det framgår av 1 kap. 14 § högskoleförordningen (1993:100) (HF).

I ESG standard 1.9 anges följande. Lärosätet ska kontinuerligt följa upp och regelbundet granska utbildningarna för att säkerställa att studenterna uppnår uppsatta mål och att utbildningarna motsvarar studenternas och samhällets behov. Granskningarna ska leda till kontinuerlig förbättring av utbildningarna. Åtgärder som planeras eller genomförs till följd av en granskning ska kommuniceras till samtliga berörda.

Av riktlinjerna till standard 1.9 framgår att regelbunden uppföljning, granskning och revidering av utbildningarna innefattar utvärdering av bland annat studenternas förväntningar, behov och nöjdhet när det gäller utbildningen.

Underlaget från lärosätet

UKÄ har bett lärosätet att besvara ett antal frågor om kursvärderingar.

A. Genomförande och sammanställning av kursvärderingar

A.1 Vilka åtgärder vidtar lärosätet för att säkerställa att kursvärderingar genomförs och sammanställs? Finns rutiner, riktlinjer eller liknande dokument om kursvärderingar som är gemensamma för hela lärosätet? Bifoga i så fall dokumentet.

A.2 Genomför lärosätet kursvärderingar för verksamhetsförlagda kurser?

A.3 Genomför lärosätet kursvärderingar för examensarbetskurser?

B. Information om resultatet och eventuella beslut om åtgärder

B.1 Vilka åtgärder vidtar lärosätet för att säkerställa att studenterna informeras om resultatet och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingar? Finns rutiner, riktlinjer eller liknande dokument om information om resultat som är gemensamma för hela lärosätet? Bifoga i så fall dokumentet.

B.2 Redogör för hur studenterna som utvärderat kursen informeras om resultaten och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna. Redogör för hur studenterna ges samma information i samband med kursstarten.

B.3 Redogör för hur resultaten hålls tillgängliga för studenterna.

C. Utveckling av utbildningar

Syftet med kursvärderingarna är att de ska leda till förbättringar och utveckling av utbildningarna. Ge om möjligt exempel där studenternas erfarenheter och synpunkter lett till åtgärder och kursens utveckling och förbättring.

Stickprov

UKÄ har informerat om att avsikten är att stickprovsvis undersöka hur lärosätet har följt reglerna om kursvärderingar för de kurser som genomfördes under vårterminen 2018 och att UKÄ därför kommer att välja ut ett antal kurser och be lärosätet redogöra för hur reglerna har följts för dessa kurser.

UKÄ har därefter informerat lärosätet om att granskningen kommer att avse de tio kurser som valts ut i frågan om kurs- och utbildningsplaner.

UKÄ har bett lärosätet bifoga sammanställningar av kursvärderingar för de tio kurserna. UKÄ har även bett lärosätet redogöra för hur reglerna om kursvärderingar har följts för de tio kurserna genom att svara på

- om resultat och eventuella beslut om åtgärder saknas för någon kurs, och i så fall ge en förklaring till det.
- hur lärosätet informerat om resultatet och eventuella beslut om åtgärder som föranletts av kursvärderingarna samt vilka studenter som informerats.
- hur resultaten har hållits tillgängliga för studenterna.

Lärosätets svar

Universitetet har i remissvaret bifogat dels en länk till dokumentet Utbildningshandboken Test 3 (senast ändrad den 29 augusti 2018), dels en länk som innehåller en översikt av det elektroniska kursvärderingssystemet Evald. Universitetet har också hänvisat till en länk gällande en beskrivning av en ny funktion som ska förenkla för studenter och medarbetare att ta del av äldre sammanställningar av genomförda kursvärderingar.

Universitetet har – utöver vad som under avsnittet om kurs- och utbildningsplaner har redovisats gällande remissvarets inledande avsnitt – lagt till följande gällande kursvärderingar.

SLU har ett gemensamt elektroniskt system för kursvärderingar (Evald) och det är programnämnderna som ska följa upp kursvärderingarna.

För att underlätta uppföljningen finns såväl grad av användning som resultat numera i SLU:s ledningsinformationssystem. Exakt hur uppföljningen går till varierar något mellan de olika programnämnderna inom universitetet. Data om kursvärderingarna (användning och resultat) är också en av flera uppgifter om utbildningarna som ska kommenteras i de nulägesanalyser som genomförs i samband med kvalitetsdialogerna. (Se utbildningshandboken kap 5 om Kvalitetssäkring.)

I pedagogisk grundkurs (som i princip alla nya lärare går) sker en kort genomgång om kursvärderingar, regler och systemstöd. Riktlinjer och rutiner för hur kursvärderingarna genomförs i *Evald* är samma för hela universitetet och inkluderar även verksamhetsförlagda kurser och examensarbetskurser. (Utbildningshandboken, kap 5.2).

Kursvärderingen innehåller alltid obligatoriska standardfrågor som är gemensamma för hela SLU. När den senaste versionen av obligatoriska frågor i kursvärderingarna fastställdes, hade studentkåren vid SLU påtagligt bidragit till frågornas utformning. Lärare kan också lägga till egna frågor innan värderingen öppnar för studenterna. En länk till kursvärderingen mejlas sedan från systemet till studenterna när den har öppnats. Studenterna når värderingen även från "*Mina kurser*" och kurssidan på Studentwebben. För att säkerställa att studenterna får del av resultaten får de ett mejl att kursvärdering är sammanställd samma dag som sammanställningen är publicerad.

Sammanställningen publiceras också publikt för alla på kurssidan.

Enligt riktlinjerna ska alla studenter vid kursstart också få en genomgång av resultaten från tidigare värderingar inklusive eventuella åtgärder.
(Utbildningshandboken, kap 7.4)

En detaljerad översikt av arbetsgången i Evald finns tillgänglig via SLU:s webb.

Universitetet har i remissvaret också lämnat ett antal exempel från fakulteterna för Veterinärmedicin och husdjursvetenskap (VH) respektive Naturresurser och Jordbruksvetenskap (NJ) där studenternas synpunkter har lett till åtgärder som enligt universitetet har utvecklat och förbättrat utbildningen.

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap har angett följande om de kursvärderingar (Examensarbete i energisystem, Lantbrukets växtproduktion och Lantbruksvetenskap för ekonomiagronomer) som UKÄ har valt ut och som tillhör deras fakultet.

Programnämnderna har ansvar för att tillse att utbildningsprogram och fristående kurser håller hög kvalitet och därvid ta initiativ till och ansvara för regelbunden utvärdering av utbildningen. Utbildningsnämnden och berörda fakultetsnämnder ska informeras om resultaten. Programnämnden för utbildning inom naturresurser och jordbruk (PN-NJ) genomför därför uppföljning av kursvärderingar och kursledningarnas genomförda åtgärder för att öka kursers kvalitet. 2017-09-13 beslutande nämnden att kursvärderingar fortsättningsvis ska följas upp terminsvis, för att på så sätt kunna sätta in eventuella åtgärder på ett tidigt stadium.

Kurser vars medelbetyg för helhetsintryck är 3 eller lägre följs särskilt upp.

Studierektorer på de institutioner som ger kurser på uppdrag av PN-NJ uppmanas att redovisa vilka åtgärder institutionerna har genomfört respektive planerar att genomföra för de kurser som hade ett medelbetyg för helhetsintryck på 3 eller lägre. De ska också beskriva vilket resultat insatta åtgärderna har lett till för de kurser som under föregående kurstillfälle hade ett lågt medelbetyg.

30146 Examensarbete för energisystem

En student har besvarat kursvärderingen för aktuellt kurstillfälle. Inga åtgärder kommer att vidtas.

40004 Lantbrukets växtproduktion

Svarsfrekvens på 34 %. Medelbetyget på helhetsintrycket var 3,7. Inga åtgärder kommer därför att vidtas.

40044 Lantbruksvetenskap för ekonomagronomer

Svarsfrekvens på 91 %. Medelbetyget på helhetsintrycket var 2,8. PN-NJ kommer att begära in redovisning av vilka åtgärder som berörd institution planerar att genomföra inför nästa kurstillfälle.

Fakulteten för Landskapsarkitektur, Trädgårdsvetenskap och växtvetenskap (LTV-fakulteten) har svarat följande gällande kursen Praktikkurs för landskapsingenjörer och trädgårdsingenjör.

1 av 8 studenter svarade och denna var mycket positiv varför ingen åtgärddar togs. Tidigare kursvärderingar finns på kursens hemsida.

Studentkårens svar

SLU tillhandahåller webbaserade kursvärderingar för alla kurser som ges. Vanligtvis består kursvärderingen av ett antal standardiserade frågor. Kursledaren har möjlighet att lägga till egna frågor, men detta görs tyvärr inte så ofta som kårerna skulle önska. Standardfrågorna är ganska generella och övergripande, medan specialutformade frågor öppnar upp för en mer specifik och konkret utvärdering av kursen, och därmed kan ge mer användbara resultat. I vissa fall genomförs en muntlig kursvärdering i slutet av eller halvvägs genom kursen. SLUSS anser att det är ett viktigt sätt att fånga upp studenternas synpunkter och de efterfrågar därför ett system för att genomföra och dokumentera den här typen av kursvärdering.

Den sammanställda kursvärderingen finns tillgänglig för alla studenter via SLU:s studentwebb. Resultatet redovisas dock inte om färre än fem studenter har svarat på kursvärderingen. I samband med kursstart ska kursledaren informera studenterna om vad som framkom i förra kursvärderingen och vilka åtgärder som har vidtagits med anledning av detta. Detta görs ofta, men inte alltid. Dessutom finns det inga fungerande kanaler för att informera de studenter som svarat på kursvärderingen (eller övriga) om beslut om åtgärder som den lett till.

Att tillhandahålla en kursvärdering är inte samma sak som att aktivt genomföra den. Tyvärr är svarsfrekvensen på många kursvärderingar låg, vilket gör resultatet delvis oanvändbart. De olika kårerna arbetar på flera olika sätt för att få fler studenter att svara på kursvärderingen, men de anser att universitetet borde ta ett större ansvar när det gäller att höja svarsfrekvensen. De efterfrågar därför en tydlig strategi med en åtgärdsplan som ska ge en ökad svarsfrekvens på kursvärderingarna, samt någon form av påföljd för kursledare som inte följer de anvisningar som finns.

Programvärderingar finns men fungerar i dagsläget inte särskilt bra eftersom väldigt få studenter besvarar dem. SLUSS anser därför att SLU bör utveckla ett fungerande system för utvärdering av studenternas förväntningar, behov och nöjdhet när det gäller utbildningen som helhet.

Universitetskanslersämbetets bedömning

Genomförande och sammanställning av kursvärderingar

UKÄ konstaterar att universitetet i dokumentet Utbildningshandboken (avsnitt 5 och 5:2) har riktlinjer för kvalitetssäkring och kursvärderingar på grundnivå och avancerad nivå. UKÄ konstaterar också att universitetet har ett för universitetet gemensamt elektroniskt system (Evald) för att genomföra kursvärderingarna. Vad gäller kursvärderingar för verksamhetsförlagda kurser och examensarbetskurser har

universitetet förklarar att de hanteras på samma sätt som för övrig utbildning på grundnivå och avancerad nivå.

Efter genomgång av universitetets svar, riktlinjerna för kursvärderingar i utbildningshandboken samt de dokument som universitetet har hänvisat till avseende det elektroniska kursvärderingssystemet Evald bedömer UKÄ att universitetet har regler för att se till att kursvärderingar genomförs och sammanställs.

Information om resultaten och eventuella beslut om åtgärder

Av 1 kap. 14 § HF framgår bland annat att lärosätet ska informera om resultaten och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna. Resultaten ska hållas tillgängliga för studenterna.

De förarbetsuttalanden som har legat till grund för den aktuella bestämmelsen i högskoleförordningen återfinns i propositionen *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan*. I propositionen intog regeringen ståndpunkten att högskolan bör hålla sammanställningar av resultaten av kursvärderingar och besluten om åtgärder tillgängliga för studenterna.⁵ Som skäl för denna inställning uttalade regeringen bland annat följande.

”En bra utbildning ska resultera i att studenterna lärt sig kritiskt granska sitt eget lärande och sin arbetsmiljö. Därigenom skapas förutsättningar för deras medverkan i kvalitetsarbetet både i utbildningen och senare i arbetslivet. Alla studenter ska därför vara delaktiga i utvärderingen och informeras om uppföljningen av dess resultat. [...] De studenter som deltar i en kursvärdering i slutet av kursen kan emellertid inte själva tillgodogöra sig resultatet. Förbättringar kommer i bästa fall den följande studentkullen på den aktuella kursen till del. Enkäter av detta slag har ofta låga svarsfrekvenser och riskerar att reduceras till en ritual, om studenterna inte involveras i uppföljningen av resultaten. En förändring av praxis tycks vara nödvändig på denna punkt. [...] Studenternas ansvar att medverka i kursvärderingen måste förenas med en rättighet att få information om resultaten och att få delta i diskussionen om förbättringar. Alla studenter ska ha rätt att dra fördelar av kursvärderingen för sina studier och sin utveckling. Det är viktigt att erfarenheter från kursvärderingarna verkligen tas till vara och vid behov leder till förändringar. Genom möjligheten att ta del av sammanställningarna blir kursvärderingarna ett mer effektivt instrument. Om studenterna ser att kursvärderingarna kommer till användning kommer engagemanget för att aktivt delta i dem öka, vilket ytterligare stärker deras funktion.”⁶

Mot denna bakgrund anser UKÄ att lärosätet ska hålla resultat och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna tillgängliga för såväl de studenter som svarat på en kursvärdering som de nya studenterna på kursen. För att resultaten och besluten ska kunna hållas tillgängliga måste detta ske i dokumenterad form. Lärosätet måste därmed på eget initiativ tillhandahålla dokumentationen.

Sammanfattningsvis betyder det att ett lärosäte efter att det sammanställt kursvärderingarna ska informera om resultaten och eventuella beslut om åtgärder som föranleds av kursvärderingarna. Resultaten och eventuella beslut ska dokumenteras och hållas tillgängliga för såväl de studenter som svarat på kursvärderingen som de nya studenterna på kursen.

⁵ Prop. 1999/2000:28 *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan*, s. 30.

⁶ Prop. 1999/2000:28 *Studentinflytande och kvalitetsutveckling i högskolan*, s. 31-32.

Under rubriken SLU-regler i avsnitt 5.2 (Kursvärderingar) i Utbildningshandboken anges bl.a. följande.

”Resultat och slutsatser från kursvärderingar ska redovisas i det gemensamma elektroniska kursvärderingssystemet (Evald). Där bör det i förekommande fall ingå information om justeringar i kursen, och/eller skäl till att ett kritiserat innehåll och upplägg kan kvarstå. De resultat som redovisas i sammanställningarna är siffersvar för de frågor som är gemensamma för alla kurser samt sammanfattningar av studenternas och lärarnas synpunkter.

Inför nästa gång kursen ska ges ska resultaten från tidigare kursvärdering presenteras, liksom information om de eventuella förändringar som föranletts av kursvärderingen.”

Av universitetets remissvar framgår att samtliga studenter som har läst en viss kurs för att säkerställa att de får del av resultaten får ett e-postmeddelande att kursvärderingen är sammanställd samma dag som den är publicerad. I meddelandet finns också en länk bifogad genom vilken den berörde studenten kan ta del av sammanställningen. I remissvaret anges vidare att sammanställningen också publiceras publikt för alla på kurssidan.

När det gäller det elektroniska kursvärderingssystemet Evald anges under rubriken ”Sammanställning” i den översikt över Evald som universitetet har hänvisat till följande.

”Här visas en sammanställning av alla studenternas svar på frågorna.

På den sammanställning som visas publikt på webben visas enbart standardfrågorna samt de egna frågor som valts att vara publika. Inga kommentarer visas publikt”.

I avsnitt 7.4 (Kursstart) i utbildningshandboken under rubrikerna SLU-regler och Vid kursstart anges bl.a. att tidigare kursvärderingar (utfall och eventuella åtgärder) redovisas.

Mot bakgrund av de krav på kursvärderingar som redogjorts för ovan, påpekar UKÄ följande. Vad gäller information om resultaten av kursvärderingarna innebär utbildningshandbokens regler att frågornas siffersvar samt sammanfattningar av studenternas och lärarnas synpunkter redovisas. Som framgår av stickprovsgranskningen anser UKÄ att SLU bör se över hur resultaten av kursvärderingen redovisas. Vidare framgår det inte av det underlag SLU inkommit med att information om eventuella beslut om åtgärder görs tillgänglig för studenterna. Underlaget visar inte heller att informationen om resultatet av kursvärderingarna görs tillgängligt för nya studenter på kurser. UKÄ utgår från att SLU vidtar de åtgärder som behövs för att rätta till dessa brister.

Universitetet har i samband med delningen av rapporten anført följande.

”Vid SLU används kursvärderingssystemet Evald för studenternas individuella återkoppling, som även sammanställs och presenteras för hela gruppen (kurstillfället).

(---)

Dock är det så att *alla* kursvärderingar som genomförts i Evald presenteras i detta system, inklusive lärares och kursrepresentantens kommentarer - oavsett antalet svar. Där kan kursansvariga och studenter se resultaten, även från äldre kursvärderingar.

(---)

Resultaten presenteras således alltid i Ewald som är det system studenterna och kursansvariga använder, oavsett antalet svar, det är en etablerad rutin sedan flera år. Även kommentarer från lärare och den student som är kursrepresentant finns med och presenteras alltid synligt för studenterna i Ewald.”

UKÄ konstaterar att i de delar kommentarerna avser vad UKÄ anfört framgår det inte vilka studenter som avses (dvs. studenter som genomgått kursen och nya studenter). UKÄ:s uttalande om att åtgärder behövs kvarstår därför.

Utveckling av utbildningar

Universitetet har i denna del gett ett antal exempel från VH- och NJ fakulteterna, där enligt universitetet, studenternas synpunkter har tagits tillvara och lett till åtgärder som utvecklat och förbättrat utbildningen. UKÄ ser positivt på att universitetet har kunna exemplifiera att synpunkter som studenterna har lämnat vid genomförda kursvärderingar har lett till förbättringar av vissa kursers innehåll och utformning.

Stickprov

Universitetet har kommit in med sammanställningar av kursvärderingarna i åtta av de tio aktuella kurserna. De kurser där det fattas sammanställningar är Examensarbete i djurbiologi och Master thesis in Forest Sciences at the dept of Forest Products.

När det gäller kursen den första kursen har universitetet anfört bl.a. följande.

För kursen Examensarbete i djurbiologi finns inte någon kursvärdering, den har enligt kursinformationen på nätet inte aktiverats. Av (---) utdrag ur SLU:s ledningsinformationssystem kan man utläsa att det är en (1) student som varit registrerad under 17/18 (hst), och det finns inte några resultat (hpr) registrerade. Ingen student har alltså slutfört kursen vid efterfrågade kurstillfälle (40012) vilket är skälet till att kursvärderingen inte aktiverats.

När det gäller kursen Master thesis in Forest Sciences at the dept of Forest Products har universitetet uppgett bl.a. följande.

Vårens x-jobb för jägmästarna har inte haft någon kursvärdering i Ewald. Antalet studenter på den här kursen var få (det var fyra studenter, och det krävs fem studenter för att en sammanställning skall göras) och de avslutar kursen vid olika tillfällen (seminarium i maj och september). I stunden har två av de fyra studenterna gjort klart kursen (två har inte presenterat ännu). Det gör att det är svårt att ha en kursvärdering. Nu med Ewald, och gemensamma frågor för x-kursen, hoppas jag att vi skall få en bättre bild. Här blir helt avgörande att INTE ha för snäva tidsramar för att svara på kursvärderingen (givet presentation i maj och september till exempel).

UKÄ nöjer sig med det svar som universitetet har lämnat om varför kursvärdering inte har genomförts för kursen Examensarbete i djurbiologi. När det gäller kursen Master thesis in Forest Sciences at the dept of Forest Products framgår av universitetets svar att någon sammanställning av kursvärderingar inte genomförs om färre än fem studenter genomfört kursen. UKÄ anser dock att universitetet enligt 1 kap. 14 § HF likväl är skyldig att göra någon form av kursvärdering även i de fall då färre än fem studenter genomfört kursen.

Universitetet har i samband med delningen av rapporten anfört bl.a. följande.

”I uppföljningssyfte hämtar SLU:s ledningsinformationssystem, ”Lins”, information från Evald för att generera standardrapporter med medelvärden och resultatskillnader – men i dagsläget endast för kurstillfällen då minst fem studenter besvarat kursvärderingen. Det är dessa rapporter som programnämnderna hanterar och det som avses med uppgiften att det inte görs analyser av kursvärderingar där färre än fem studenter svarat.

Dock är det så att *alla* kursvärderingar som genomförts i Evald presenteras i detta system, inklusive lärares och kursrepresentantens kommentarer - oavsett antalet svar. (---)

Avseende examensarbetskurser befinner sig SLU i en brytpunkt där nya rutiner håller på att införas för kursvärderingar. Sedan hösten 2018 finns vid SLU en rekommendation att Evald ska användas även för dessa kurser och det finns särskilda standardfrågor för detta. Det är utifrån denna nyordning som kommentaren angående Master thesis in forest sciences ska förstås, vilket borde ha framgått tydligare av materialet.”

UKÄ nöjer sig med detta förtydligande.

När det gäller de kursvärderingar som universitetet har lämnat in för de övriga kurserna noterar UKÄ följande.

Kursvärderingen för kursen *Marklära, hydrologi och meteorologi* innehåller en sammanställning i form av ett stapeldiagram. Diagrammets staplar är uppställda utifrån vilket betyg (skala 1-5) de svarande studenterna har gett på varje obligatorisk fråga. Sammanställningen innehåller vidare bl.a. antalet svarande studenter, medelbetyg och medianbetyg per obligatorisk standardfråga. Sammanställningen innehåller också ett antal fritextsvar från studenterna samt uppgift om att läraren och studentrepresentanten inte har lämnat några kommentarer. Sammanställningen innehåller inte någon uppgift om eller redovisning av frågor som kursens lärare eventuellt själv har lagt till i kursvärderingen. Därutöver finns ett dokument som har upprättats av kursledaren för kursen. I dokumentet gör kursledaren vissa konstateranden utifrån de synpunkter som har kommit in samt ställer upp vissa åtgärder som anses behövliga.

Sammanställningen för kursen *Lantbruksvetenskap för ekonomagronomer* innehåller också den en sammanställning i form av stapeldiagram utifrån vilket betyg (skala 1-5) de svarande studenterna har gett på varje obligatorisk fråga samt för varje fråga uppgift om antalet svarande studenter, medelbetyg och medianbetyg. Sammanställningen innehåller även kommentarer och en analys från huvudkursledarna (två stycken) samt en sammanfattning från studentrepresentanten av inkomna synpunkter från studenterna. Sammanställningen innehåller inte någon uppgift om eller redovisning av frågor som ansvarig lärare själv eventuellt lagt till i kursvärderingen.

Även sammanställningarna för kurserna *Lantbrukets växtproduktion*, *Examensarbete i energisystem* och *Praktikkurs för landskapsingenjörer och trädgårdsingenjör – design* innehåller stapeldiagram utifrån betyg på en skala 1-5 som de svarande studenterna har gett på varje obligatorisk fråga samt för varje fråga uppgift om antalet svarande studenter, medelbetyg och medianbetyg. I sammanställningarna anges också att kursledaren och studentrepresentanten inte har lämnat några synpunkter. Sammanställningarna innehåller inte någon uppgift om eller redovisning av frågor som ansvarig lärare eventuellt själv lagt till i kursvärderingen eller några fritextsvar från studenterna.

Sammanställningarna för kurserna *Djurhållning, djurhälsa och smittskydd, Rehabilitering inom djuromvårdnad samt Kvalificerad agronompraktik 2* innehåller en uppställning där medelbetyg per obligatorisk fråga anges. För den sistnämnda kursen anges dock inte medelbetyget eftersom färre än fem studenter genomfört kursen. Sammanställningarna innehåller inte någon uppgift om eller redovisning av frågor som ansvarig lärare själv eventuellt har lagt till i kursvärderingen, några kommentarer från ansvarig lärare, studentrepresentant eller fritextsvar från studenterna.

UKÄ konstaterar sammanfattningsvis att sex av de granskade kursvärderingarna innehåller en sammanställning i form av ett av genomsnittsbetyg per obligatorisk standardfråga. Tre av dessa kurser innehåller även ett stapeldiagram där det per obligatorisk standardfråga framgår hur många studenter som har gett respektive betyg mellan 1-5 samt också medianbetyg för frågorna. Någon annan resultatredovisning har inte redovisats av universitetet. UKÄ anser att resultaten av kursvärderingarna har redovisats för två av de granskade kurserna (*Marklära, hydrologi och meteorologi* och *Lantbruksuniversitet för ekonomagronomer*). För de nämnda sex kurserna kan det dock ifrågasättas om redovisningarna är tillräckliga för att anses utgöra ett resultat av kursvärderingarna. UKÄ utgår från att SLU ser över hur resultaten av kursvärderingarna redovisats.

Anställning av personal

Bakgrund

Förutom de allmänna arbetsrättsliga reglerna gäller för anställning inom staten bestämmelserna i regeringsformen (1974:152), lagen om offentlig anställning (1994:260) och anställningsförordningen (1994:373) (AF). Dessutom gäller vid anställning som lärare på universitet eller högskola 4 kap. högskoleförordningen (1993:100) (HF). Lärosätets styrelse ska själv besluta om en anställningsordning. Detta enligt 2 kap. 2 § första stycket 9 HF.

När det gäller information om lediga anställningar gäller bestämmelserna i AF. Bland annat ska en myndighet som avser att anställa en arbetstagare på något lämpligt sätt informera om detta så att de som är intresserade av anställningen kan anmäla det till myndigheten inom en viss tid. Någon information behöver inte lämnas, om särskilda skäl talar mot det. (6 §). Information om myndighetens beslut om anställning ska, med några undantag, lämnas på myndighetens anslagstavla. Sådan information ska bland annat innehålla uppgifter om vad som gäller i fråga om överklagande. Det framgår av 7 och 8 §§ AF.

Om en grupp personer ska lämna förslag på sökande som bör komma i fråga för en anställning som lärare, ska kvinnor och män vara jämställt representerade i gruppen. Det gäller dock inte om det finns synnerliga skäl. Detta anges i 4 kap. 5 § HF.

Vid anställning av en professor ska sakkunnigbedömning om de sökandes skicklighet hämtas in, om det inte är uppenbart obehövligt för prövningen av skickligheten. Om en bedömning hämtas in från två eller fler personer, ska kvinnor och män vara jämställt representerade. Det gäller dock inte om det finns synnerliga skäl. Detta framgår av 4 kap. 6 § HF.

I ESG standard 1.5 om undervisande personal anges bland annat att rättvisa och transparenta processer för rekrytering ska tillämpas. I riktlinjerna för standarden upprepas att lärosätena ska ha och följa tydliga, transparenta och rättvisa processer för rekrytering av personal.

Underlaget från lärosätet

UKÄ har bett lärosätet att bifoga den senast beslutade anställningsordningen och redogöra för hur den hålls tillgänglig. Dessutom ombads lärosätet att bifoga en lista över samtliga anställningsbeslut som fattats under perioderna 1 juli – 31 december 2017 och 1 januari – 30 juni 2018.

UKÄ har upplyst om att granskningen kommer att avse att

- reglerna i lärosätets anställningsordning är förenliga med reglerna om information i 6–8 §§ AF och om jämställdhet i 4 kap. 5 och 6 §§ HF.
- de utvalda anställningsärendena har hanterats i enlighet med bestämmelserna i nämnda regler.

Stickprov

Lärosätet har bifogat en lista över samtliga anställningsbeslut som fattats under perioderna 1 juli -31 december 2017 och 1 januari – 30 juni 2018. Från listan har UKÄ valt ut 6 anställningar, däribland en lektorsanställning, en administrativ chef och fyra övriga anställningar.

I samtliga ärenden har lärosätet ombetts besvara följande frågor:

1. Hur lärosätet har informerat om de lediga anställningarna. Lärosätet ska om möjligt bifoga dokumentation som stöder det, exempelvis annonsen.

Om lärosätet i något ärende inte har informerat om den lediga anställningen ska lärosätet motivera varför det inte gjorts.

2. Om lärosätet har informerat om anställningsbesluten på lärosätets anslagstavla ska lärosätet bifoga det dokument som anslagits. Om lärosätet inte har informerat om anställningsbesluten ska lärosätet motivera det.

3. Kvinnor och män ska vara jämställt representerade i de ärenden där lärosätet har haft en grupp personer som lämnat förslag på sökande som bör komma i fråga för anställningen.

- a) Lärosätet ska redogöra för hur lärosätet har gjort i de olika anställningsärendena. Det vill säga ange när man haft en beslutsgrupp och hur många kvinnor och män som ingått i gruppen.
- b) För de fall kvinnor och män inte är jämställt representerade i gruppen ska lärosätet ange de synnerliga skälen till det.

Lärosätets svar

SLU har bifogat universitetets senast beslutade anställningsordning, dokumentet *Anställningsordning för lärare vid SLU*. I anställningsordningen finns det hänvisningar till dokumenten *Allmänna bedömningsgrunder vid anställning av lärare*, *Riktlinjer för ansökan om anställning som professor, universitetslektor eller biträdande lektor vid SLU* samt *Styrdokument för samverkan vid SLU*. Dokumenten finns tillgängliga via SLU:s webbplats.

Studentkårens svar

Studentkåren har anfört att deras uppfattning är att SLU har ett väl fungerande anställningsförfarande som präglas av transparens, studentinflytande och strävan efter jämställdhet. Kåren efterfrågar dock att större vikt läggs vid bedömningen av den pedagogiska skickligheten vid anställning av lärare. Kårens erfarenhet av rekryteringen av professorer och lektorer är att stor vikt visserligen läggs vid att inhämta meriter och sakkunnigutlåtanden avseende pedagogisk skicklighet, men att den pedagogiska skickligheten i slutändan inte ägnas lika stor uppmärksamhet som meriter och sakkunnigutlåtanden avseende vetenskaplig (eller konstnärlig) skicklighet.

Universitetskanslersämbetets bedömning

Anställningsordningen ska beslutas av styrelsen och finnas tillgänglig

Enligt 2 kap. 2 § första stycket 9 HF ska lärosätets styrelse själv besluta om en anställningsordning.

Den nuvarande regleringen i högskoleförordningen om anställningsförfarandet vid anställning av lärare är inte lika omfattande och detaljerad som den som gällde före den 1 januari 2011. Då fanns det en uttrycklig bestämmelse i högskoleförordningen om högskolans anställningsordning. Enligt bestämmelsen skulle en högskolas anställningsordning finnas tillgänglig och med anställningsordning avsågs de regler för anställning av lärare som högskolan tillämpade.

I förarbetena till den nämnda regleringen framhåller dock regeringen att lärosätena i sina anställningsordningar bör samla de regler som ska gälla vid anställning av lärare och att anställningsordningen bör finnas tillgänglig vid högskolan.⁷

UKÄ konstaterar att lärosätets anställningsordning finns tillgänglig på lärosätets webbplats och att anställningsordningen har beslutats av universitetsstyrelsen den 14 februari 2018 och gäller från och med den 1 april 2018. UKÄ finner således att universitetet uppfyller bestämmelsen i 2 kap. 2 § första stycket 9 HF att styrelsen själv ska besluta om en anställningsordning och att universitetet har agerat i enlighet med regeringens uttalande att den ska finnas tillgänglig.

Information i anställningsordningen

Lediga anställningar och beslut om anställning

I 6 § AF anges att en myndighet som avser att anställa en arbetstagare på något lämpligt sätt ska informera om detta så att de som är intresserade av anställningen kan anmäla det till myndigheten inom en viss tid. Någon information behöver inte lämnas, om särskilda skäl talar mot det.

Information om myndighetens beslut om anställning ska lämnas på myndighetens anslagstavla. Det behöver inte tillämpas vid anställning som beräknas vara högst sex månader eller anställning av dem som redan är aspiranter hos myndigheten. Ett anslag ska innehålla uppgifter om vilken dag som det sattes upp på anslagstavlan, vad som gäller i fråga om överklagande och de avvikande meningar som har antecknats i protokollet eller i någon annan handling. Det framgår av 7 och 8 §§ AF.

UKÄ konstaterar att det i SLU:s anställningsordning finns viss information under avsnittet ”Rekryteringsprocessen”. Bland annat anges att ett anställningsbeslut kan överklagas till Överklagandenämnden för högskolan av den som sökt men inte fått anställningen. I anställningsordningen finns dock inte någon information avseende hur myndigheten ska informera om lediga anställningar. Inte heller ges information om hur beslut om anställning ska lämnas. UKÄ anser att sådan information lämpligen bör finnas i anställningsordningen.

⁷ Prop. 2009/10:149 *En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor* s. 70.

Jämställd representation i förslagsgruppen

Om en grupp personer ska lämna förslag på sökande som bör komma i fråga för en anställning som lärare, ska kvinnor och män vara jämställt representerade i gruppen. Det gäller dock inte om det finns synnerliga skäl. Det anges i 4 kap. 5 § HF. UKÄ konstaterar att SLU:s anställningsordning innehåller information om jämställd representation i förslagsgruppen och SLU återger bestämmelsen korrekt i anställningsordningen i avsnittet Lika villkor.

Jämställd representation bland de sakkunniga

Vid anställning av en professor ska sakkunnigbedömning om de sökandes skicklighet hämtas in, om det inte är uppenbart obehövligt för prövningen av skickligheten. Om en bedömning hämtas in från två eller fler personer, ska kvinnor och män vara jämställt representerade. Det gäller dock inte om det finns synnerliga skäl. Det framgår av 4 kap. 6 § HF.

Förarbetsuttalande

I propositionen *En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor*⁸ har regeringen uttalat bland annat följande. Vid anställning av professor bör enligt regeringen huvudregeln vara att ett sakkunnigutlåtande om de sökandes skicklighet hämtas in. Hur själva förfarandet ska gå till bör dock inte föreskrivas utan det bör lärosätena själva få avgöra. Det innebär att lärosätena bör få bestämma hur många personer som utlåtandet ska hämtas från, om dessa ska avge gemensamma eller individuella utlåtanden, i vilken utsträckning de sakkunniga ska vara särskilt förtrogna med anställningens ämnesområde, utformningen av utlåtandet och liknande frågor.

I vissa fall kan ett sakkunnigutlåtande vara uppenbart obehövligt, till exempel om en sökandes skicklighet redan har prövats i annat sammanhang. Det bör därför enligt regeringens bedömning finnas en möjlighet för universitet och högskolor att avstå från att hämta in ett sakkunnigutlåtande. Detsamma bör gälla vid ett kallelseförfarande.

Vidare anför regeringen att vid anställning av övriga lärarkategorier är det regeringens åsikt att det är universitet och högskolor som själva bör avgöra hur kvalitetssäkringen av beslutsunderlaget ska ordnas. På så sätt öppnas möjligheter till flexibilitet och effektivitet i anställningsförfarandet. Regeringen ser inte att det skulle finnas någon risk för att universitet och högskolor skulle välja att förenkla anställningsförfarandet på ett sådant sätt att kvaliteten på de anställdas meriter sjunker. Det ligger i varje lärosätes intresse att rekrytera de bästa individerna i syfte att vara en attraktiv och konkurrenskraftig arbetsgivare, utbildningsanordnare och forskningsutförare.

UKÄ konstaterar att SLU:s anställningsordning innehåller information om jämställd representation bland de sakkunniga. SLU återger också bestämmelsen korrekt i anställningsordningen dels i avsnittet Lika villkor och dels i avsnittet om sakkunniga.

⁸ Prop. 2009/10:149 s. 68-69.

Stickprov

Utifrån SLU:s redogörelse för de frågor som UKÄ har ställt till universitetet om de sex anställningsärendena samt av de handlingar som universitetet bifogat i ärendena konstaterar UKÄ följande.

Information om lediga anställningar

Av de sex stickprov som UKÄ valde att granska var ett ärende makulerat. Av de övriga fem anställningarna har SLU ledigkunnigt två anställningar. Av de anställningar som inte annonserades ut har universitetet lämnat följande förklaring. Första ärendet var en förlängning av en visstidsanställning av en person som fyllt 67 år. Det läggs in i systemet som en nyanställning, men är i praktiken en förlängning av en anställning och inte nyrekrytering. Andra ärendet var ett undantag från SLU:s rutiner, då ett akut behov uppstod av att få in extrapersonal vid odlingsenheten för sommaren och därför valde universitetet en person med rätt kompetens och bakgrund ur de ”spontanansökningar” som SLU får in. Tredje ärendet var inte en nyanställning utan en ny befattning då arbetsuppgifter i nuvarande befattning har ändrat sig över tid så att det är en ny befattning.

Justitieombudsmannen, JO, har i ett beslut uttalat följande. Huvudregeln är att statliga myndigheter ska informera om lediga anställningar. En myndighet kan dock avstå från att informera om en ledig anställning om det finns särskilda skäl som talar mot ett sådant förfarande. Särskilda skäl kan föreligga till exempel om en arbetstagare omplaceras till en ledig anställning enligt 7 § andra stycket lagen om anställningsskydd (1982:80) eller om en myndighet vill anställa en uppsagd arbetstagare som omfattas av avtalet om trygghetsfrågor eller en person som har återanställningsrätt. JO hänvisar till Arbetsgivarverkets skrift *Att anställa, 2014*, s. 54. (JO Dnr 6299-2014). Jfr även JO dnr 7470-2016.

SLU har efter begäran från UKÄ i samband med delningen av rapporten förklarat skälet till varför ett av de granskade ärendena hade makulerats. SLU har uppgett att det var ett beslut som bekräftade att en provanställning övergått i en tillsvidareanställning och att den typen av beslut inte utgör något nytt ärende utan biläggs ursprungsärendet. UKÄ nöjer sig med denna förklaring.

Vad gäller den förlängda visstidsanställningen (dnr Ua 2018-491) har UKÄ inga synpunkter.

Vad gäller det tredje ärendet (dnr Ua 2018-3889) uppfattar UKÄ det som att det inte var ett anställningsbeslut utan ett arbetsledningsbeslut som därmed inte behövde utlysas.

Vad gäller det andra ärendet (dnr Ua 2018-1186) bedömer UKÄ att det inte har framkommit sådana särskilda skäl att anställningen inte behövde utlysas. UKÄ utgår från att SLU vidtar åtgärder så att reglerna om utlysning följs i fortsättningen.

Information om beslut om anställning ska lämnas på högskolans anslagstavla

Information om myndighetens beslut om anställning ska som regel lämnas på myndighetens anslagstavla. Anslaget ska innehålla uppgifter om vilken dag som det sattes upp på anslagstavlan, vad som gäller i fråga om överklagande och de avvikande meningar som har antecknats i protokollet eller i någon annan handling. Det följer av bestämmelserna i anställningsförordningen.

Någon information behöver inte lämnas på myndighetens anslagstavla om anställning av dem som redan är aspiranter hos myndigheten. Någon information behöver inte heller lämnas på myndighetens anslagstavla om anställningen beräknas vara högst sex månader. (7 § 2 st. AF).

UKÄ utgår från att den extra personal som anställdes under sommaren (ärende två) var anställd kortare tid än sex månader. UKÄ konstaterar att universitetet informerat om universitetets beslut om anställning i de två ärenden där det var aktuellt.

Jämställd representation bland dem som bereder anställningsärenden och jämställd representation om bedömning görs av flera sakkunniga

Utifrån de stickprov som UKÄ gjort har frågan om jämställd representation inte varit aktuell.

Överklagande och klagomål

Bakgrund

I 2 kap. högskolelagen (1992:1434) (HL) om de statliga högskolornas organisation anges att en högskola beslutar om sin interna organisation (utöver styrelse och rektor), om inte något annat är föreskrivet (2 kap. 5 § HL). Styrelsen ska själv besluta om en arbetsordning med viktigare föreskrifter om högskolans övergripande organisation, delegering av beslutanderätt, handläggning av ärenden och formerna i övrigt för verksamheten, om inte annat är föreskrivet i lag eller förordning. Detta anges i 2 kap. 2 § första stycket 8 högskoleförordningen (1993:100) (HF).

För prövning av överklaganden av vissa beslut på högskoleväsendets område svarar en särskild överklagandenämnd. Nämndens beslut får inte överklagas. Det anges i 5 kap. 1 § HL och 12 kap. 5 § HF. Nämnden som avses är Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) och flertalet beslut av en högskola som får överklagas till ÖNH räknas upp i 12 kap. 2 § HF.

Myndigheter är skyldiga att lämna en överklagandehänvisning, om ett beslut går parten emot och kan överklagas. Det framgår av 21 § förvaltningslagen (1986:223) i lydelsen som var gällande före den 1 juli 2018 (FL). Hur beslut överklagas framgår också av 23–25 §§ FL. Där anges bland annat att överklagandet måste vara skriftligt och att den klagande måste ange vilket beslut som överklagas och den ändring som begärs. Vidare ska överklagandet ges in till den myndighet som meddelat beslutet inom tre veckor från den dag då den klagande fick del av beslutet. Vad gäller överklagande av anställningsbeslut räknas dock tiden från den dag då informationen lämnades på myndighetens anslagstavla, se 22 § anställningsförordningen (1994:373).

När det gäller examination finns det i högskoleförordningen en särskild bestämmelse om omprövning av betyg. Finner en examiner att ett beslut om betyg är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning, ska examiner ändra beslutet, om det kan ske snabbt och enkelt och om det inte innebär att betyget sänks (6 kap. 24 § HF). En examiner har alltså en skyldighet att ändra ett betygsbeslut om det är uppenbart oriktigt. För andra typer av beslut finns motsvarande regel i 27 § FL.

Bland ESG:s riktlinjer för standard 1.3 anges att det vid genomförande av studentcentrerat lärande och undervisning ska finnas lämpliga rutiner för att hantera klagomål från studenterna. Vidare anges att kvalitetssäkringsprocesser bör ta hänsyn till bland annat att det finns en fastställd rutin för studentöverklagande.

Underlaget från lärosätet

UKÄ har bitt lärosätet att besvara ett antal frågor om överklagande och klagomål.

A Överklagande

A.1 Har lärosätet riktlinjer för hur överklaganden ska hanteras? Om så är fallet var vänlig bifoga dessa.

A.2 Bifoga de överklagandehänvisningar (mallar) som förekommer i följande ärenden: behörighet, tillgodoräkning, examensbevis, anstånd, studieuppehåll,

disciplinära åtgärder och anställning. Bifoga en lista över överklaganden som kommit in till lärosätet enligt vad som anges i den remiss som skickas till lärosätet vid starten av lärosätetillsynen (1 januari – 30 juni 2018).

B Klagomål

B.1 Har lärosätet skriftliga rutiner, regler, riktlinjer eller liknande dokument för hantering av klagomål från studenter?

B.2 Informerar lärosätet studenterna om eventuella rutiner och i så fall på vilket sätt?

UKÄ har upplyst om att granskningen kommer att avse

- Lärosätets överklagandehänvisningar och eventuella riktlinjer för hantering av klagomål från studenter.
- Att stickprovsvis granska handläggningen av ett antal överklaganden och att UKÄ därför kommer att välja ut ett antal överklaganden från listan över överklaganden.

UKÄ har valt ut nio överklagade ärenden från listan och bett högskolan bifoga besluten med överklagandehänvisningar. Högskolan har också ombetts att ange handläggningstid och bifoga utdrag från ärendehanteringssystemet för respektive ärende.

Lärosätets svar

Universitetet har i remissvaret bifogat en länk till dokumentet Utbildningshandboken Test 3 (senast ändrad den 29 augusti 2018). Vidare har universitetet kommit in med exempel på överklagandehänvisningar i ärenden gällande disciplinära åtgärder, tillgodoräkning, examensbevis, anställning, anstånd och antagning.

Universitetet har uppgett bl.a. följande.

Antalet överklaganden under efterfrågad perioden (1 januari-30 juni) var få. SLU bifogar därför en lista med överklaganden för 1 juli 2017 – 30 juni 2018. I utbildningshandboken avsnitt 3.15 och 3.16 redogörs för klagomålsrutiner och överklagande av beslut.

Besked om att ej antas till utbildning (kurs eller program) genereras av Universitets och högskolerådets (UHR:s) antagningssystem. Studenterna får alltså ingen annan överklagandehänvisning än den standardmallen som levereras via det nationella systemet (UHR:s antagningsservice).

Studentkårens svar

I SLU:s regelsamling för utbildning på grund- och avancerad nivå (som i höst ersätts av Utbildningshandboken) finns instruktioner för vart man som student bör vända sig med klagomål. Regelsamlingen finns tillgänglig på SLU:s studentwebb och går lätt att hitta om man vet vad man letar efter. Det finns också en sida på studentwebben som handlar specifikt om just klagomål, omprövning och överklagan. SLU har alltså riktlinjer för hur studenterna ska gå tillväga vid missnöje eller klagomål. Däremot tycker vi att det saknas information om hur SLU hanterar klagomål som kommer in och vilket ansvar universitetet har gentemot studenterna i sådana ärenden.

Universitetskanslersämbetets bedömning

Överklagande

Riktlinjer

Vissa beslut som lärosätena fattar i studentärenden och anställningsärenden får överklagas till ÖNH. För att den klagande ska kunna ta tillvara rätten att få saken prövad i högre instans är det viktigt att lärosätena hanterar överklaganden rätt och lämnar korrekt information. I ESG:s riktlinjer anges att kvalitetssäkringsprocesser bör ta hänsyn till att det finns en fastställd rutin för studentöverklagande.

UKÄ ser mot denna bakgrund positivt på att universitetet har ett avsnitt i utbildningshandboken som tar upp överklaganden. UKÄ konstaterar att universitetet i relevant avsnitt i utbildningshandboken (3.16) tar upp beslut som studenter kan överklaga enligt 12 kap. 2 § högskoleförordningen samt återger hur, på vilket sätt och inom vilken tid ett överklagande ska ske. I avsnittet anges emellertid inte vad som gäller vid överklagande av anställningsbeslut. UKÄ noterar dock att det i avsnitt 4.1 under rubriken Regler anges att regler avseende anställning på SLU finns i andra styrande dokument, bl.a. SLU:s anställningsordning. UKÄ noterar vidare att universitetet inte tar upp beslut som kan överklagas till andra instanser än ÖNH, t.ex. vad som gäller för överklagande av beslut om disciplinära åtgärder. Mot denna bakgrund anser UKÄ att universitetet bör se över utformningen och innehållet i det aktuella avsnittet i utbildningshandboken.

Överklagandehänvisningar

Av förvaltningslagen framgår att myndigheter är skyldiga att underrätta parten om hur beslut överklagas om beslutet går parten emot och kan överklagas. Myndigheter måste därför lämna en överklagandehänvisning. Överklagandehänvisningen måste överensstämma med vad som föreskrivs i förvaltningslagen om hur ett beslut överklagas, till exempel inom vilken tid man kan överklaga och till vilken instans överklagandet ska skickas. Av överklagandehänvisningen bör det också framgå att överklagandet ska vara ställt till den instans som prövar överklagandet. På så sätt blir det tydligt att det är fråga om ett överklagande och inte en önskan om att beslutsmyndigheten själv ska ompröva sitt beslut. Det är säkrast att lämna en skriftlig hänvisning till ett skriftligt beslut. Man undviker då den risk för rättsförluster som uppkommer genom att muntliga besked lättare kan missuppfattas eller förbises.⁹

I högskoleförordningen finns regler om vilka beslut av en högskola som får överklagas till ÖNH.

UKÄ har granskat de exempel på överklagandehänvisningar som universitetet har bifogat. UKÄ har följande synpunkter på de ingivna exemplen.

UKÄ noterar att det när det gäller överklagandehänvisningen till beslut som rör ärenden om tillgodoräknade anges att ”Överklagandet ska ha kommit in senast tre veckor från den dag då beslutet kom dig till handa”. I meningen därefter anges vidare att ”Annars kan överklagandet inte prövas”. Denna angivelse av tidsfristen avviker från förvaltningslagens bestämmelse och formuleringen att överklagandet annars inte kan prövas stämmer inte heller med 24 § första stycket i 1986 års förvaltningslag (45

⁹ Se Hellners och Malmqvist, *Förvaltningslagen med kommentarer*, 3 uppl., 2010, s. 258 och 264.

§ 1 stycket i den nya förvaltningslagen [2017:900]) där det anges att den som överklagar för sent har rätt att få ett beslut om avvisning av överklagandet. I överklagandehänvisningen anges även att klaganden ska bifoga en kopia av det överklagade beslutet, underteckna överklagandet med sin namnteckning och ett namnförtydligande samt bifoga de handlingar som den klagande anser styrker hans eller hennes ståndpunkt. UKÄ konstaterar att det i förvaltningslagen inte finns något lagkrav på att dessa kriterier ska finnas med i ett överklagande. I överklagandehänvisningen anges även att "Det finns också en möjlighet för universitetet att ändra beslutet som du vill. Du får då ett meddelande om detta och överklagandet går inte vidare till ÖNH." Enligt 28 § första stycket i 1986 års förvaltningslag angavs att ett överklagande av en myndighets beslut förfaller, om myndigheten själv ändrar beslutet så som klaganden begär. Detta har dock ändrats den 1 juli 2018 i och med att den nya förvaltningslagen började gälla. Enligt 46 § första stycket i 2017 års förvaltningslag ska en myndighet, om den ändrar ett beslut som har överklagats, överlämna även det nya beslutet till överinstansen. Detta gäller såväl i det fall klaganden genom det ändrade beslutet har fått fullt bifall som i det fall klaganden endast fått delvis bifall till sitt överklagande.

I överklagandehänvisningen som gäller examensbevis anges bl.a. att "Skrivelsen ska ställas till Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) vid Sveriges Lantbruksuniversitet" följt av adressen till universitetet. Enligt UKÄ ger denna formulering felaktigt intryck av att ÖNH är en del av SLU. UKÄ kan vidare konstatera att överklagandehänvisningen också saknar information om inom vilken tid överklagandet ska ha kommit in till SLU.

UKÄ noterar vidare att det i överklagandehänvisningen som rör anställningsbeslut anges bl.a. att "Överklagandet måste ha inkommit inom tre veckor från den dag då detta beslut anslogs på SLU:s anslagstavla, annars kan överklagandet inte prövas." UKÄ konstaterar att denna formulering inte är i överensstämmelse med förvaltningslagen enligt vilken den som överklagar för sent har rätt att få ett beslut om avvisning av överklagandet.

UKÄ konstaterar gällande överklagandehänvisningarna rörande beslut om anstånd och antagning att angivelsen av tidsfristen för överklagande avviker från förvaltningslagens bestämmelse genom att ange att överklagandet ska ha kommit in senast tre veckor efter mottagandet av detta antagningsbesked. UKÄ kan också konstatera att ordet antagningsbesked behöver ändras till beslut i överklagandehänvisningen avseende anstånd.

När det gäller överklagandehänvisningen avseende antagningsbeslutet som meddelades den 31 juli 2018 (dvs. efter det att 2017 års förvaltningslag har börjat gälla; UKÄ:s anm.) konstaterar UKÄ att det anges att "Om universitetet/högskolan inte ändrar sitt beslut skickar de överklagandet vidare till Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH)." UKÄ hänvisar gällande denna formulering till vad som tidigare har anförts ovan beträffande överklagandehänvisningen rörande ärenden om tillgodoräknande.

UKÄ förutsätter att universitetet ser över informationen i överklagandehänvisningarna och vidtar de åtgärder som behövs för att de ska överensstämma med förvaltningslagens bestämmelser.

Stickprov

UKÄ har även granskat de utvalda nio ärendena för att undersöka om studenterna har fått överklagandehänvisningar och att hänvisningarna varit korrekta.

Vid genomgången av de ärenden som UKÄ har begärt in som stickprov framgår att ett ärende utgör ett överklagande av universitetet själv avseende ett beslut som har meddelats av Jordbruksverket (2017-4853).

UKÄ konstaterar vidare att universitetet till ärendena 2015-4776 och 2017-257, som gäller anställning som professor, inte har bifogat någon kopia av meddelande av anställningsbeslut eller liknande där det framgår att en överklagandehänvisning har lämnats. UKÄ utgår därför från att någon sådan inte har lämnats i ärendena. UKÄ förutsätter att universitetet vidtar de åtgärder som behövs för att förhindra att detta upprepas.

UKÄ har därutöver följande synpunkter på de utvalda överklagandehänvisningarnas utformning och innehåll.

UKÄ noterar att universitetet i ärende 2016-4872 som gäller anställning som biträdande universitetslektor i överklagandehänvisningen har uppgett bl.a. ”Överklagandet måste ha inkommit inom tre veckor från den dag då detta beslut anslogs på SLU:s anslagstavla, annars kan överklagandet inte prövas.” Som tidigare angetts är formuleringen inte i överensstämmelse med 24 § första stycket i 1986 års förvaltningslag (45 § 1 stycket i den nya förvaltningslagen [2017:900]) enligt vilken den som överklagar för sent har rätt att få ett beslut om avvisning av överklagandet. UKÄ utgår från att universitetet ser till att den bristfälliga formuleringen ändras i de överklagandehänvisningar som används framöver.

I en överklagandehänvisning som finns i högskolans antagningsbesked via www.universityadmissions.se (ärende 2018-149) anges att klaganden måste använda en särskild överklagandeblankett som kan hittas på www.universityadmissions.se/en/appeals. UKÄ anser att kravet på att en särskild blankett ska användas inte överensstämmer med 23 § i 1986 års förvaltningslag (numera 43 § i 2017 års lag.) då det utöver skriftlighetskravet som följer av nämnda bestämmelser inte ställs några krav på överklagandets form. Därutöver noterar UKÄ att överklagandehänvisningen inte stämmer med nyss nämnda bestämmelser eftersom det inte framgår att klaganden ska ange vilket beslut som överklagas och den ändring som begärs. Vidare anges endast att överklagandet kommer att överlämnas till ”the appeals authority”. UKÄ har i rapporten Högskolans regler i praktiken – erfarenheter från Högskoleverkets tillsynsbesök 1998-2012, rapport 2014:16, s. 38 framhållit att ÖNH är en myndighet som är fristående från högskolorna och att det är viktigt att lämna korrekt information om vilken instans som prövar ärendet. UKÄ har vidare observerat att angivelsen av tidsfristen för överklagande avviker från förvaltningslagens bestämmelse genom att i överklagandehänvisningen ange att ”Your appeal must have reached University Admissions in Sweden no later than three weeks after your receipt of this notification. Sammanfattningsvis konstaterar UKÄ att det finns ett flertal brister i överklagandehänvisningen.

I ärendena 2017-2820, 2018-66 och 2018-2183, som gäller universitetets antagningsbesked via antagning.se, noterar UKÄ att överklagandehänvisningen inte stämmer med tidigare nämnda bestämmelser i förvaltningslagen eftersom det inte framgår att den klagande ska ange vilket beslut som överklagas. UKÄ noterar även att

angivelsen av tidsfristen i överklagandehänvisningarna avviker från förvaltningslagens bestämmelse genom att ange att överklagandet ska ha kommit in senast tre veckor efter att du fick ditt antagningsbesked. I två av ärendena (2017-2820 och 2018-66) anges dessutom att om överklagandet laddas upp för sent det inte kommer att behandlas. Som angetts tidigare är denna formulering inte i överensstämmelse med 24 § första stycket i 1986 års förvaltningslag (45 § 1 stycket i den nya förvaltningslagen [2017:900]) då där framgår att den som överklagar för sent har rätt att få ett beslut om avvisning av överklagandet. UKÄ noterar också att det i de tre ärendenas överklagandehänvisningar (besluten är meddelade före den 1 juli 2018, dvs. innan 2017 års förvaltningslag började gälla; UKÄ:s anm.) anges ”Om universitetet/högskolan inte ändrar sitt beslut skickar de överklagandet vidare till Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH).” Som tidigare nämnts angavs i 28 § första stycket i 1986 års förvaltningslag att ett överklagande av en myndighets beslut förfaller, om myndigheten själv ändrar beslutet så som klaganden begär, men att detta har ändrats den 1 juli 2018 i och med att den nya förvaltningslagen började gälla. Enligt 46 § första stycket i 2017 års förvaltningslag ska en myndighet, om den ändrar ett beslut som har överklagats, överlämna även det nya beslutet till överinstansen. Detta gäller såväl i det fall klaganden genom det ändrade beslutet har fått fullt bifall som i det fall klaganden endast fått delvis bifall till sitt överklagande.

UKÄ anser att det förhållandet att Universitets- och högskolerådet (UHR) har tagit fram texterna i vissa av överklagandehänvisningarna inte fråntar SLU sitt ansvar för att den överklagandehänvisning som lärosätet lämnar tillsammans med sina beslut är korrekt. UKÄ förutsätter därför att lärosätet ser över formuleringarna i överklagandehänvisningarna.

Universitetet har i samband med delningen av rapporten anført att det kommer att kontakta UHR angående de skrivningar som myndigheten utarbetat avseende överklagande av beslut om antagning.

Upplysningsvis har UKÄ inlett en dialog med Universitets- och högskolerådet för att diskutera utformningen av överklagandehänvisningarna i antagningsärenden.

Handläggningstider

Riksdagens ombudsmän (JO) har uttalat att tiden för överlämnande av ett överklagande i normalfallet inte bör överstiga en vecka när en omprövning inte företas. JO har vidare uttalat att den omständigheten att beslutsmyndigheten finner det lämpligt att bifoga ett eget yttrande över överklagandet inte får medföra att tiden utsträcks med mer än några dagar.¹⁰ Även Justitiekanslern (JK) har uttalat sig i frågan och anser att om yttrandet inte kan upprättas utan dröjsmål måste ärendet överlämnas till överklagandeinstansen. En annan ordning skulle ju innebära att det lagts i beslutsmyndighetens hand att avgöra när överlagandemyndigheten ska få del av överklagandet, något som JK inte ansåg godtagbart av rättssäkerhetsskäl.¹¹

UKÄ har granskat handläggningstiderna i de nio utvalda ärendena. UKÄ har följande synpunkter på handläggningstiderna.

Överklagandet i ärende 2015-4776 kom enligt utdrag ur universitetets ärendehanteringssystem in till universitetet den 18 februari 2018 (en söndag). Av

¹⁰ Se JO:s ämbetsberättelse 1998/99 s. 443 och 2003/04 s. 179.

¹¹ Se JK:s beslut 1999-12-20, dnr 1499-98-21.

utdraget framgår dock inte när det lämnades över till ÖNH. UKÄ har från ÖNH inhämtat att överklagandet kom in dit den 1 mars 2018. Det har således tagit tio dagar innan överklagandet vidarebefordrades till överinstansen.

Överklagandet i ärende 2016-4872 kom enligt utdrag från universitetets ärendehanteringssystem in till universitet den 30 januari 2018. Det framgår dock inte när det överlämnades till ÖNH. Från ÖNH har UKÄ inhämtat att överklagandet kom in till ÖNH den 9 februari 2018. Det har således tagit tio dagar innan överklagandet skickades till ÖNH.

Av utdrag ur ärendehanteringssystemet framgår att överklagandet i ärende 2018-149 kom in till universitetet den 13 januari 2018. Det framgår dock inte när överklagandet överlämnades till ÖNH. UKÄ har från ÖNH inhämtat att överklagandet i ärendet kom in dit den 19 januari 2018. Överklagandet har således överlämnats inom en vecka.

När det gäller ärendet 2018-2183 har det tagit nio dagar från det att överklagandet kom in till universitetet tills dess att universitetet överlämnade det till ÖNH.

Att överklagandetiden av beslut hanteras korrekt är av mycket stor betydelse för enskildas rättssäkerhet. Universitetet har en skyldighet att utan dröjsmål antingen ompröva eller överlämna beslut som överklagas till överinstansen (se dock nedan vad som gäller för beslut efter omprövning som fattas efter den 1 juli 2018). I tre av de granskade ärendena har universitetet överlämnat överklagandena till ÖNH efter nio eller tio dagar, dvs. senare än en vecka efter att de har kommit in till universitetet. UKÄ förutsätter, även om det inte handlar om några längre dröjsmål, att universitetet vidtar de åtgärder som behövs för att förhindra att detta upprepas.

Vad gäller beslut efter omprövning kan UKÄ nämna att det i den nya förvaltningslagen (2017:900), som trädde i kraft den 1 juli 2018, anges följande i 46 §. Om överklagandet inte avvisas ska beslutsmyndigheten skyndsamt överlämna överklagandet och övriga handlingar i ärendet till överinstansen. Om en myndighet ändrar ett beslut som har överklagats, ska den överlämna även det nya beslutet till överinstansen. Överklagandet ska anses omfatta det nya beslutet.

UKÄ konstaterar vidare att det i tre av de utvalda ärendena inte av utdragen ur ärendehanteringssystemet framgår vid vilken tidpunkt överklagandena har överlämnats till ÖNH. Detta är en brist. UKÄ utgår därför från att universitetet ser över sina rutiner för registrering av händelser i ärendehanteringssystemet så att det tydligt framgår när ett överklagande överlämnas till den överprövande instansen.

UKÄ vill i sammanhanget också uppmärksamma universitet på vad JO har anfört i ett beslut den 19 september 2018 (dnr 3969-2017) som gällde en anmälan mot Arbetsförmedlingen. Under rubriken Rättslig reglering uttalar JO bl.a. följande.

”Enligt den bestämmelse om myndigheters dokumentationsskyldighet som gällde vid tidpunkten för Arbetsförmedlingens handläggning av Försäkringskassans förfrågan (15 § förvaltningslagen [1986:223]) ska uppgifter som en myndighet får på annat sätt än genom en handling och som kan ha betydelse för utgången i ärendet antecknas av myndigheten, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. En motsvarande bestämmelse finns i 27 § förvaltningslagen (2017:900), som, vilket redan nämnts, från och med den 1 juli 2018 har ersatt 1986 års lag.

JO har vid flera tillfällen uttalat att dokumentationsskyldigheten sträcker sig längre än till att gälla ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild. JO har upprepade gånger också uttalat att det inte är tillräckligt att endast anteckna uppgifter som kan ha betydelse för utgången i ett ärende. Alla beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse bör redovisas. Även uppgifter som enbart rör ärendets gång och som inte direkt tillför ärendet sakuppgifter bör i stor utsträckning dokumenteras. Sådana uppgifter kan t.ex. gälla att det har förekommit kontakter med parter, andra personer eller myndigheter. (Se JO 2014/15 s. 330, dnr 3972-2012 och 458-2017).”

Klagomål

Även när det gäller beslut som inte får överklagas är det viktigt att lärosätena hanterar eventuella klagomål på ett korrekt sätt. I ESG:s riktlinjer för standard 1.3 anges att det vid genomförande av studentcentrerat lärande och undervisning ska finnas lämpliga rutiner för att hantera klagomål från studenterna. I UKÄ:s rapport *Studentkårernas synpunkter på lärosätenas klagomålsrutiner* (rapport 2014:17) efterlyser flera studentkårer riktlinjer för hantering av klagomål. Även tydligare information om vart studenterna ska vända sig med problem eller klagomål efterfrågas. Enligt UKÄ:s uppfattning i rapporten tyder studentkårernas svar på att flera lärosäten kan behöva överväga åtgärder för att förbättra hanteringen av klagomål från studenter.

UKÄ konstaterar att universitetet i utbildningshandboken har ett avsnitt (3.15) som innehåller klagomålsrutiner. I rutinerna anges bl.a. att för det fall en student eller en grupp av studenter är missnöjd med något man i första hand ska vända sig till den närmast ansvariga. Vidare finns en rekommendation om till vilka personer en student om klagomål finns på utbildningen på kursnivå i första och andra hand ska vända sig uppdelat på kurser, program samt handläggning av och beslut i ett utbildningsärende. Det anges vidare att med utbildningsärenden avses antagning, tillgodoräkning, utfärdande av examen och liknande beslut som rör en enskild student. I riktlinjerna tas även upp möjligheten att göra en anmälan till UKÄ. UKÄ ser positivt på att universitetet i utbildningshandboken har en instruktion för hur en student kan förfara om han eller hon är missnöjd med något.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

www.uka.se

